

ΔΑΦΝΗ Η

Περιοδική έκδοση, προσφορά αγάπης στον τόπο που μας γέννησε. Έτος 6ο Φύλλο 13ο Ιανουάριος 2005

Επιλοχίας
Αντώνης Λεων. Παπαμιχαλάκης
από Δαφνώνα Χίου
Αρχείο Βαγγέλη Ρουφάκη

Χρυσόστομος Γελαγώτης*

«Γεννήθηκα στην Πέτρα (Λέσβου) την Λαμπροτετάρτη του Πενήντα.

Οι γονείς μου ήταν φτωχοί κι αγράμματοι αγρότες. Κοντά στα τόσα άλλα, μ' έμαθαν να εκτιμώ και να γνωρίζω με το όνομά του και το πιο ταπεινό χορταράκι της γης.

Σπουδαία τα λάχανα θα πεις. Κι όμως αυτή η αρχέγονη παιδεία, εξελίχθηκε σε στάση ζωής που με υποβάλλει και μου επιβάλλει να λέω τα σύκα-σύκα και τη σκάρφη-σκάρφη. Και άρα ταπεινός και όρθιος. Έξω απ' τις κομματικές γραμμές και διαγραμμίσεις. Έξω απ' τα παιχνίδια εξουσίας και εξουσιαστών. Έξω από το ίλουστρασιόν πολυτελών εκδόσεων.

Κρατώ όμως για σένα, φυλαγμένα σε αντιπυρηνικό καταφύγιο τα αντίδοτα των αλυσιδωτών αλλοτριώσεων: Τα στιχάκια που σούγραφα στην αμμουδιά εκείνα τα μαγευτικά ηλιοβασιλέματα στην Πέτρα, τα πεταμένα συνθήματα που μαζεύαμε στη διαλυμένη διαδήλωση της σιωπής, τα αχ που χάραζαν τα άδεια πακέτα της σκοπιάς κι όλα όσα έχω ακόμα να σου πω και να σου ιστορίσω. Και σε διαβεβαιώνω, θα τα βρεις όλα εδώ στους Ιστο-χασμούς (www.istoselides.gr), σε μια αέναη προσπάθεια να διακηρύττουμε στους αδαείς και να πείθουμε τους εαυτούς μας ότι ο κυβερνοχώρος δεν είναι μόνο μια παγκόσμια χωματερή.

Γι αυτό όταν θα βαρεθείς τις διαδικασίες της διαρκούς απονεύρωσης, πάρε τα φωτοαντίγραφα των αυτιών σου και έλα να σου τραγουδήσω».

*Ο Χρυσόστομος Γελαγώτης ζει στη Μυτιλήνη και εργάζεται στο τελωνείο της πόλης. Είναι παντρεμένος και έχει ένα γιο και μια κόρη.

Η ποίησή του παρουσιάζεται στο ηλεκτρονικό περιοδικό www.istoselides.gr στη σελίδα **Ιστο-χασμοί**. Ποιήματά του έχει μελοποιήσει ο Παντελής Θαλασσινός, που τραγουδά ο ίδιος και ο Χρόνης Αϊδονίδης. Αγαπά τη Χίο και του ανθρώπους της, την επισκέπτεται συχνά και την αναφέρει στην ποίησή του...

**Πολιτιστικός, Επιμορφωτικός, Εκδοτικός
Οργανισμός Δαφνώνα Χίου**

Περιοδικό

ΔΑΦΝΗ

Αστική Μη Κερδοσκοπική Εταιρία

*

ISSN: 1108-9016

*

www.dafninet.gr

E-mail: info@dafninet.gr

*

Υπεύθυνος έκδοσης, σύνταξη, σελιδοποίηση,
εκτύπωση, επικοινωνία, Copyright

Βαγγέλης Ρουφάκης
Δαφνώνας, Χίος 82100

Τηλέφωνο-Φαξ: (22710) 78-353

Κινητό: 6942 026026

E-mail: vrufak@otenet.gr

Είναι που...

Δεν είναι η πληγή του μαστιχόδεντρου που μοσχοβολά στην αγκαλιά σου. Είναι μελτεμάκι που ερωτεύτηκε κι όλο ανεμίζει τα μαλλιά σου.

Είναι ένα κοχύλι, είναι η θάλασσα, ένα φιλί που σούστειλα με γλάρο. Είναι που θυμήθηκα τα μάτια σου κι άναψα ένα σέρτικο τσιγάρο.

Δεν είναι η βραδιά τσιγγάνα μάγισσα, που σπαράζει κάτω απ' τη ροδιά σου. Είναι ένα στιχάκι απ' το τραγούδι μου που ζητά να μπει μεσ' την καρδιά σου.

Είναι ένα κοχύλι, είναι η θάλασσα, ένα φιλί που σούστειλα με γλάρο. Είναι που θυμήθηκα τα μάτια σου κι άναψα ένα σέρτικο τσιγάρο.

Χρυσόστομος Γελαγώτης
Μυτιλήνη

Πρωτόλεια στα απο-σπάσματα

Αφιέρωμα στο Χιώτη-Χιολάτρη ζωγράφο Νίκο Γιαλούρη που δε σας κρύβω πως πολλές από τις ζωγραφιές του είναι πηγή έμπνευσης των στίχων μου.

Στο ψαροκαφενέ του λιμανιού κάθε που βράδιαζε τα πίναμε όλοι μας, παρέα, ρεφενέ. Για κάθε κορασιάς κόρφο που ωρίμαζε, πόθος κρυφός, πρωτοφανέρωτος σκάρωνε αμανέ.

Μεζές στο Στάθη ο καημός. Στον Παναγή το πρώτο της γινάτι κι εμένα της καρδιάς μου λυτρωμός, εκείνο το χαμόγελο σαν σούκλεισα το μάτι.

Στο ψαροκαφενέ του λιμανιού μας μαζευτήκαμε κι ήπια μαζί σας το στερνό ρακί μου ρεφενέ κι εκεί, το χάραμα σαλπάρισα κι άφησα πίσω έναν καημό παλιό στον καφενέ.

Στου λιμανιού τον ίδιο χώρο μαζευόσαστε καημοί παλιοί, καινούργια βάσανα σκαρώνουν αμανέ. Αλήθεια απάνω στο ρακί σας στοχαζόσαστε πως ένας δεν θα ξαναμπεί ποτέ στο ρεφενέ;

Χρυσόστομος Γελαγώτης
Μυτιλήνη

Ευχές, αβεβαιότητα και... υποκρισία!

Χρόνια πολλά, χρόνια καλά, καλή χρονιά, με υγεία, ειρήνη στον κόσμο και κάτι παρόμοια ακούμε κι επαναλαμβάνουμε τις τελευταίες μέρες, γιορτινές γαρ!

Και πίσω απ' τις ευχές, περισσεύει η αβεβαιότητα κι η υποκρισία. Αβεβαιότητα όχι μόνο από την ακρίβεια, τα χαμηλά εισοδήματα, την ανεργία, αλλά και γιατί δε ξέρουμε τι θα ξημερώσει αύριο και πως θα εκφραστεί η τρέλα των ισχυρών της γης, που μπροστά στο συμφέρον και την επικράτησή τους στην παγκόσμια πρωτοκαθεδρία, δεν καταλαβαίνουν ότι οδηγούνται αυτοί και η χώρα τους, στον Καιάδα της ιστορίας.

Οι χριστιανικές καταβολές (!) του προέδρου των Η.Π.Α. George Bush Junior, κάνουν το διάβολο να τρίβει με ικανοποίηση τα χέρια του, χαράζοντας κάθε μέρα και περισσότερο την πόρτα της κόλασης, ώσπου να την ανοίξει διάπλατα, να κατακάψει τον «θρησκευόμενο» πρόεδρο και τον κόσμο ολόκληρο.

Αλήθεια κατά που πέφτει η πόρτα της κόλασης; Όχι! Δε μπορεί να είναι στην άκρη του ωκεανού όπως έλεγαν οι αρχαίοι ημών πρόγονοι, για τον κάτω κόσμο. Αυτοί όλο παραμύθια έλεγαν, γι' αυτό τα περισσότερα απ' όσα είπαν, αμφισβητούνται στις μέρες μας, που η σοφία των Μεγάλων βρίσκεται στο απόγειο. (Αφού και ο κυρίαρχος λαός, στην προκειμένη περίπτωση ο αμερικανικός, που ξέρει, επιβράβευσε ψηφίζοντας πρόσφατα τον μακελάρη πρόεδρο Μπους το νεότερο)! Εγώ, πιστεύω πως η πόρτα της κόλασης, αν δεν είναι στα Βαλκάνια (απ' όπου ξεκίνησαν δύο παγκόσμιοι πόλεμοι κι ακόμα κανείς δε ξέρει τι θα γίνει αύριο), σίγουρα είναι κάπου κοντά σε ποταμό. Τίγρη, Ευφράτη, Νείλο, δε ξέρω, κάπου μπερδεύομαι γιατί θυμύμαι απ' το σχολείο και κάτι για... σταυροφορίες.

Φυσικά πρέπει να λάβουμε υπ' όψη και τα γεγονότα των τελευταίων πενήντα περίπου χρόνων. Τα «δαιμονικά», όσα δεν έστειλαν εις τας Αιωνίους Μονάς, π.χ. Τσε Γκεβάρα, Σαλβαντόρε Αλλιέντε, Γρηγόρη Λαμπράκη και πάρα πολλούς άλλους (οι Βυζαντινοί τους έστειλαν στα μοναστήρια με κομμένη γλώσσα, αυτιά, μύτη, κ.λ.π.), οι υπόλοιποι κοντεύουν να φύγουν από μόνοι τους. Ο Γιασέρ Αραφάτ έφυγε. Ο Φιντέλ Κάστρο, πόσο να αντέξει... Ο λύκος Καντάφι έγινε αρνάκι. Και γιατί όχι, όταν ο πιστότερος σύμμαχος του Μπους κατάντησε να είναι ο... Πούτιν;

Πόσα κόκαλα τρίζουν! Η μόδα κάποτε ήταν να 'σαι αριστερός (οι πραγματικοί ήταν λίγοι)! Σήμερα;

Ο λαός κάποτε κατέβαινε στους δρόμους και κνηγούσε τους κάθε λογής κομπογιαννίτες, πολιτικούς, αστυνομικούς, ρουφιάνους, κι αυτούς που τα «παίρνανε κανονικά». Σήμερα, είναι της μόδας να τα «παίρνουν» οι πολλοί, ως τον τελευταίο υπάλληλο, αλληλοκοροϊδεύομαστε κι όποιος αποφασίσει να μείνει καθαρός, είναι τουλάχιστον κοροΐδο! Πως αλλάζουν οι καιροί!

Σήμερα, είναι της μόδας να μαλώνουν οι πολιτικοί μας λιγότερο στη Βουλή και πιο πολύ στα παράθυρα της τηλεόρασης. Μαζί και κάποιοι ιερωμένοι. Και να «πολιτεύονται» από άμβωνος άλλοι (Αρχιεπίσκοπος

και όχι μόνο) κι έτσι όλοι μαζί να πηγαίνουμε σίγουρα, κατά... διαβόλου.

Πονηροί οι καιροί. Ανακατατάξεις πολλές ανά τον κόσμο που δυστυχώς κάποιες απ' αυτές, στη γειτονιά μας. Παλαιότερα, με παρόμοιες ανακατατάξεις κι αλλαγές συνόρων, χάσαμε τη Μικρά Ασία...

Αυτές οι σκέψεις μας οδήγησαν πρωτοχρονιάτικα να ασχοληθούμε με τη Μικρασιατική Καταστροφή, αφιερώνοντας το εξώφυλλο και κάποιες σελίδες, στη μεγάλη και μαύρη αυτή καμπή της ιστορίας μας κι όχι η τηλεοπτική σειρά «Τα παιδιά της Νιόβης».

Ακόμη βοήθησε η κυρία Χρυσή Ζ... (διαβάστε την αλληλογραφία στις σελίδες 19-20), κόρη προσφύγων από τ' Αλάτσατα, που σήμερα ζει στο Wilmette Illinois, των Ηνωμένων Πολιτειών Αμερικής.

Αφιέρωμα στον Χιώτη (από πατέρα) ξυλογλύπτη Ζαννή Μπαχά, παίρνει λίγες σελίδες, σε συνδυασμό με Φώτη Αγγουλέ και Νίκο Γιαλούρη. Ο Ακαδημαϊκός Κωνσταντίνος Άμαντος και η προτομή του που αναρτήθηκε τον περασμένο Οκτώβριο στον οικισμό Ζυφιά του Δήμου Καμποχώρων μας απασχολεί, όπως και ο ήρωας της αντίστασης παπά Νικόλας Ξενάκης.

Ο βραβευμένος «μπάσταρδος» του Γιάννη Κολλιάρου και το... γράμμα, η «Πρόοδος» των Βαβυλουσίων της Πολης και τα «Δαφνούσικα» που ο Δημήτρης Μελαχροινούδης «ανακάλυψε», μερικά ποιήματα, πολλές φωτογραφίες και ο μύθος του Δαίδαλου και Ίκαρου, συμπληρώνουν τις σελίδες του δέκατου τρίτου φύλλου της «Δάφνης», που ευχή μας είναι να μην είναι το γρουσουζικό δεκατρία, μα το τυχερό, που στον καινούργιο χρόνο θα βρει χρήματα να επιβιώσει και να μην κάνει τη χάρη στους νεκροθάφτες του πολιτισμού, να της κλείσουν το στόμα.

Α! Τα «Χιογραφήματα» του Πέτρου Ι. Μαρτάκη ετοιμάζονται και γρήγορα θα κυκλοφορήσουν. Τα πληρώνει ο γράφων, κύριε Νομάρχη (φίλε Πολύδωρε), αφού δεν είχε χρήματα η Νομαρχία. Αν κάνω το ομοίωμα του «Αβέρωφ» κάποτε, ίσως να βρεθούν!

Κλείνουμε το (ως συνήθως) γκρινιαρικό άρθρο μας, επαναλαμβάνοντας τις ευχές με τις οποίες ξεκινήσαμε, μα όχι με υποκρισία. Με ειλικρίνεια! Αληθινά! Σε όλους! Άρχοντες και λαό, φίλους και μη!

Στους ηγέτες μας θρησκευτικούς και πολιτικούς, ευχόμαστε ο Θεός(!) να τους φωτίζει και να ενισχύει τους δεύτερους, για να καταφέρουν ενωμένοι όχι μόνο να εκλέξουν έναν άξιο Πρόεδρο της Δημοκρατίας χωρίς τη διενέργεια εκλογών, αλλά και να προφυλάξουν τη χώρα από τα πισώπλατα μαχαιρώματα των «φίλων» μας. Στους άρχοντες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, καλή φώτιση, κάποτε να περιορίσουν τα πιράνχας (που είναι τα ίδια με οποιαδήποτε Αρχή) και να δρομολογήσουν κάποιο έργο πνοής, π.χ. το υδρευτικό, όχι βέβαια επαναλαμβάνοντας το αμαρτωλό έργο των σωλήνων του Ναγού...

Καλή Χρονιά

Βαγγέλης Ρουφάκης

Μικρασιατική Καταστροφή

Της Ευαγγελίας Κουτσοδόντη

Η Μικρασιατική Καταστροφή, η φυγή από τον Παράδεισο, την Ασιάτιδαν γην, θα μας γεμίσει εσαεί με κατάθλιψιν, ως μέλας σταθμός εις την Ελληνικήν ιστορία, όπου συνετελέσθη εν ανοσιούργημα με ηθικούς αυτουργούς τις Μεγάλες Δυνάμεις.

Μικρασιατική Καταστροφή, η μεγαλύτερα συμφορά του Ελληνικού Έθνους, τραγική σελίς του μακραιώνα Ελληνισμού της Ανατολίας, καθ' όσον απωλέσθησαν αιώνων ρίζες της φυλής.

Στο πολιτικό πλαίσιο της εποχής εκείνης, πρωταγωνιστικόν ρόλον έχουν ο βασιλεύς Κωνσταντίνος και ο πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος αντιθέτου ιδεολογίας εκ της οποίας προήλθεν ο διχασμός, με αποτέλεσμα την Μικρασιατικήν Καταστροφή.

Ύστερον από την θριαμβευτικήν κατάληψιν της κοσμοπολίτισσας Σμύρνης, το κόσμημα της Ιωνικής χώρας, 15 Μαΐου 1919 και την προέλασιν του Ελληνικού Στρατού στα ενδότερα ασιατικά βάθη, μοίρα κακή έγραψε την θλιβεράν έκβασιν, την ήττα και τον ολοκληρωτικό ξεριζωμό από τα πάτρια χώματα, του 1922. Ζωή χιλιετηρίδων πνευματικότητας και ζωτικότητας, εκεί που άνθισαν και μεγαλούργησαν Ελλήνων γενεές γενεών.

Ουαί και αλοίμονο.

Ο πληθισμός των Αλύτρωτων Πατρίδων της Ανατολής, παίρνει τον δρόμο της προσφυγοποίησης του επάρατου «εικοσιδύο» προδομένος από τους φίλους Συμμάχους και η μαρτυρική Στρατιά

εγκαταλελειμένη, αντιμετωπίζει την τουρκική βαρβαρότητα, αγριότητα και τον θάνατον.

Η εμπλοκή της Ελλάδος στους βαλκανικούς πολέμους 1912-1913 όπου εθριάμβευσαν τα Ελληνικά όπλα, συνεχίζεται στην Μικρασίαν, με την προτροπήν των Συμμάχων της ANTANT, όνομα διδόμενον στας φιλικάς σχέσεις Αγγλίας, Γαλλίας, Ρωσίας, Ιταλίας, προς αντιμετώπισιν του Γερμανικού κινδύνου.

Οι Σύμμαχοι ούτοι έχοντες την ανάγκην της Ελλάδος, μας οδηγούν στην Μικρασιατικήν Εκστρατείαν που οι Έλληνες αποδέχονται, με την ελπίδαν και την προσδοκίαν.

Δονείται από χαράν η καρδιά του Έθνους με την ευτυχή απόβασιν στην νύμφη του Έρμου την Ελληνικωτάτην πρωτεύουσα της Ιωνικής χώρας, Σμύρνην της εξακουστήν.

Ιδού, φθάνει η χρυσή ευκαιρία, ο πόθος και το όνειρο της Ελληνικής ψυχής, του θρύλου η βοώσα φωνή, η αναβίωση του Βυζαντίου, ο ξύπνος του μαρμαρωμένου βασιλιά Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, της σκλαβωμένης πόλης.

Δυστυχώς η Ελλάς έχασε τον πόλεμο. Ερείπια τα πάντα εκρημνήσθησαν και ο Ελληνισμός βυθίστηκε στο πένθος. Η Πατρίς πληγωμένη θρηνεί Χαμένες Πατρίδες.

Γιατί προτού χάσει τον πόλεμο στο πεδίο της μάχης, έχασε αυτόν στο εσωτερικό της με την διχονοία, τα κομματικά μίσση και πάθη.

Εμφορούμενοι από μικρότητες και σκοπιμότητες

Αντώνης Ν. Στουπάκης από το Δαφνώνα, στη Μικρά Ασία

Ο Κεμάλ στη Σμύρνη (Σεπτέμβριος 1922) Καράβια εμπορικά και πολεμικά μεταφέρουν στη Χίο στρατό και πρόσφυγες

οι περιβάλλοντες το παλάτιον βασιλόφρονες, καταπολεμούν λυσσαλέα την αίγλην του Βενιζέλου, τον οραματιστήν των δύο Ηπείρων και πέντε θαλασσών, τον κατ' εξοχήν αγωνιστήν διά την Μεγάλην Ιδέαν του Γένους.

Η επιχείρησις του ενδόξου Ελληνικού στρατού επέβη οδυνηρά, πολεμουμένη πανταχόθεν.

Από τα στίφη του Κεμάλ, από τους ατάκτους Τσέτες, την αδιαφορίαν των Συμμάχων, οίτινες δεν επεθύμουν Μεγάλην Ελλάδα, εγκαταλείποντες αυτήν εν τω μέσω του πολέμου, εφοδιάζοντες και υποστηρίζοντες τον εχθρόν, αφού ήδη κατοχύρωσαν τα συμφέροντά των.

Αλλά το χειρίστον, κτυπημένη η Πατρίς εκ των ιδίων της τοξενόμενα βέλη κατά της ακτινοβόλου προσωπικότητας του αντιπάλου Βενιζέλου, τον οποίον εμάχοντο με φανατισμόν.

Προσέτι και υπό του Γενικού Διοικητού Σμύρνης, Αρμοστού Αριστείδου Στεργιάδη, φιλότουρκου κομισσάριου όστις έπαιξεν ενεργόν μέρος στην Μικρασιατική Καταστροφήν. Ούτος, φοβερός δώκτης των Μικρασιατών, ημπόδιζεν παντοιοτρόπως αυτούς ίνα μη διαφύγουν στας απέναντι Ελληνικάς νήσους και διασωθώσιν, αλλά προτιμών να σφαγούν άπαντες υπό των τούρκων, παρά να φθάσουν στην Μητέρα Πατρίδα. Βασιλόφρων πιστός εκτελών τις διαταγές της Κυβερνήσεως Αθηνών Γούναρη, που εκπροσωπούσε.

Το θέμα του Διχασμού, προήρχετο εκ της ουδετερότητος, εάν δηλαδή η Ελλάς έπρεπε ή όχι να λάβει μέρος στον πόλεμο των Συμμάχων εναντίον της τουρκίας.

Ο Βενιζέλος διορατικός, διέβλεπε την τελικήν νίκην των Αγγλο - Γάλλων, επιθυμώντας να θέσει

την Ελλάδα στο πλευρό των Συμμάχων, δια να έχει η Ελλάς Εθνικά οφέλη μετά την λήξιν του πολέμου.

Αντίθετος ο Βασιλεύς Κωνσταντίνος αντιδρούσε, να παραμείνει η Ελλάς σε ουδετερότητα, λόγω της γερμανικής του εκπαιδεύσεως και της συγγενείας του με τον Αυτοκράτορα Κάιζερ της Γερμανίας, γυναικάδελφον της συζύγου του Βασιλίσσης Σοφίας.

Ούτω επήλθεν η ρήξις, η δίνη του Διχασμού, η οποία επεξετάθη εις όλας τας τάξεις του λαού. Βασιλικοί οι μεν Βενιζελικοί οι έτεροι, που θανάσιμα αλληλομισούντο.

Επίλογος υπήρξεν η Μικρασιατική Καταστροφή, ο ξεριζωμός και η προσφυγοποίηση, όπου ενάμισι εκατομμύριο Μικρασιατών κατέφθασαν άστεγοι, άσιτοι, ανυπόδητοι, κατατρεγμένοι στην Ελληνικήν γην, θέσαντες τα βάρη επ' αυτής. Ισάριθμοι εσφάγησαν αφήσαντες την τελευταίαν τους πνοήν στα ματωμένα χώματα, κάτω από την ανελέητον μάχαιραν και σπάθην του τούρκου.

Αλλ' ας αναφερθεί προς δόξαν του Μικρασιατικού στοιχείου, ότι ούτοι οι κατατρεγμένοι, οι ξεκληρισμένοι, προδομένοι Μικρασιάται, δεν εχάθησαν, παρά τις κακουχίες που υπέστησαν και τον εκριζωμόν των.

Μεγαλούργησαν, δημιούργησαν, ανεδείχθησαν σε κάθε τομέα, πολιτιστικόν, πνευματικόν, οικονομικόν, επιστημονικόν, επιχειρηματικόν, ώστε να αποτελούν σήμερα μίαν ακμάζουσαν κοινωνίαν όπου έτυχε να ευρεθούν.

Υπεράνω δε όλων η Ελληνική ψυχή των που δεν εκάμφη, αλλά παραμένουν ένα ζωντανό κύτταρο της Ελληνικής ζωής.

1922 Σεπτέμβριος. Κάτω από τα πλατάνια στο παλαιό ταχυδρομείο της Χίου, οι πρόσφυγες από τη Μικρασία
Φωτογραφία Περικλή Παπαχατζηδάκη Αρχείο Βαγγέλη Ρουφάκη

Ένας βραβευμένος μπάσταρδος κι η αλληλογραφία μ' ένα... γάιδαρο

Με χαρά και συγκίνηση πληροφορηθήκαμε τη βράβευση από την Εταιρεία Ελλήνων Λογοτεχνών του ξεχωριστού Χιώτη εκπαιδευτικού, λαογράφου και ακούραστου εργάτη των Γραμμάτων και του Πολιτισμού Γιάννη Κολλιάρου, για το βιβλίο του «Γιατί, βρε, μπάσταρδος δεν είσαι;» που κυκλοφόρησε απ' τις εκδόσεις «Πάπυρος».

Γιάννης Κολλιάρος

Με τα συγχαρητήρια και τις ευχές για υγεία και πολλές ακόμα επιτυχίες, ευχόμαστε γρήγορα να εξασφαλιστεί και μια γενναία χρηματοδότηση για το άλλο του παιδί, το Λαογραφικό Μουσείο Καλλιμασιάς. Από την Ανθολογία «Διηγηματογράφοι της Χίου» του Γ. Διλμπόη, έκδοση Ομηρείου Πνευματικού Κέντρου Δήμου Χίου 1988, αναδημοσιεύουμε το «Γράμμα σ' ένα γάιδαρο» του Γιάννη Κολλιάρου, που είναι επίκαιρο και σήμερα το ίδιο τουλάχιστο, όσο και τότε...

Γράμμα σ' ένα γάιδαρο

Αγαπητό και συμπαθέστατο χαϊβάνι. Σήμερα περισσότερο από ποτέ αισθάνομαι την ανάγκη να σου γράψω. Εσύ έχεις την υποχρέωση να μ' ακούσεις. Κάποτε μιλούσατε κι εσείς τα ζώα και λέγατε τόσο πολλά! Σήμερα μιλούμε μόνο οι άνθρωποι και λέμε τόσο λίγα!

Α! Φίλε μου, λιγαστέψατε. Λιγαστέψατε επικίνδυνα. Εμείς πληθύναμε. Γεμίσαμε τον πλανήτη. Όμως είναι αλήθεια. Κάτι λιγότερα από μας επικίνδυνα. Η ανθρωπιά. Εγώ βρίζω τους συνανθρώπους μου και τους λέω «γαϊδούρια». Εσύ, πιστεύω, δε θα τολμούσες να μαλώσεις μ' όμοιο σου και να τον αποκαλέσεις «άνθρωπο».

Δεν ξέρω γιατί ή μάλλον υποψιάζομαι. Όμως πρόσεξε πριν μέρες πούθελες διασταύρωση σούφερα τον υπάλληλο της αρμόδιας υπηρεσίας. Κατάλαβες; Όχι αυτός! Τεχνητή γονιμοποίηση. Μη χαίρεσαι. Δε θα γεννήσεις γάιδαρο, μουλάρι θα γεννήσεις. Εγώ το θέλησα. Πολλά θέλω εγώ. Όμως, το αναγνωρίζω, πολλές φορές δεν ξέρω τι πρέπει να θέλω. Μολύνω το περιβάλλον. Κέφι μου. Ρίχνω ποντικοφάρμακο, όσο θέλω ρίχνω.

Οι γάτες δεν τρώνε πια ποντίκια. Έχω ειδικές κονσέρβες για τις γάτες. Εγώ τα εξαλείφω τα ποντίκια. Με ποντικοφάρμακο. Δηλαδή προσπαθώ να τα εξαλείψω. Ο κόσμος είναι γεμάτος. Όμως εσένα κοντεύω να σε βγάλω από τη μέση. Είμαι ο μόνος που το μπορώ. Και θα σε βάλω (νάσαι σίγουρος) ταριχευμένο σε μουσείο, κακομοίρη μου. Τότε θα λέγω στα εγγόνια μου. «Αυτόν εκεί τον λέγαν γάιδαρο. Ο δικός μου ο πατέρας τον καβαλίκευε, τον έζεφε στο υνί του, τον φόρτωνε και τον ξυλοφόρτωνε». Έτσι θα λέω αν ως τότε επιζήσομε εγώ και τα εγγόνια μου από μια μαζική καταστροφή.

Ζηλεύεις τα κατσίκια, το ξέρω. Τώρα πια δεν τα δένω στο σαμάρι σου. Τα πάω στα χωράφια μ' αυτοκίνητο.

Μ' αυτό κάνω και τις μεταφορές μου. Κι αυτό δε θέλει μήτε κριθάρι μήτε άχερα. Κι ούτε πεισμώνει για να τεντώσει τα ποδιάρια του τα μπροστινά σαν και του λόγου σου. Μπορεί να θέλει φαναριτζή, βουλκανιζατέρ, ανταλλακτικά, λάδια και ΚΤΕΟ. Μπορεί, ας πούμε, για να τ' αγοράσω και να το συντηρώ να δουλεύω χρόνια υπηρετής του. Όμως έτσι μ' αρέσει. Μ' αρέσει;

Η εποχή μας, πως να γίνει! Μπορώ να αισθάνομαι μειονεχτικά μπροστά στους άλλους ανθρώπους; Εσύ δε διαφέρεις μήτε από ένα τούρκο γάιδαρο. Εγώ έχω και τη χαρά να `χω εχθρούς, εθνικές γιορτές και ήρωες.

Παρόλο που σε συμπαθώ δεν μπορώ να κρύψω πως μειονεκτείς. Μειονεκτείς πολύ από μένα. Δεν είμαι χαιρέκακος, αυτή είναι η αλήθεια. Δεν έχεις, αξιολύπητο χαϊβάνι, ούτε χωροφύλακες, ούτε εθνοφύλακες, ούτε εφοριακούς, ούτε θα μπεις ποτέ στο Εθνικό Σύστημα Υγείας. Κι εμείς δεν ξέρομε αν μπορούμε, όμως για μας υπάρχει η πιθανότητα, για σένα όχι. Για σένα υπάρχει το δίκιο της ζούγκλας. Όπλο τα πισινά σου πόδια.

Γι αυτό πια δε σου βάζω πέταλα. Ή μάλλον όχι γι' αυτό. Σπάνισαν οι πεταλωτήδες.

Δεν έχεις ούτε ένα καθρέφτη να περιποιηθείς τις ατέλειές σου. Δε μου λες, πας σε κομμωτήριο, χρησιμοποιείς σερβιέτες καθημερινής χρήσης, βάζεις κοκκινάδια στα χείλια σου, καπνίζεις; Όχι. Μπορείς να τονίσεις κάποια ομορφιά σου; Ποια ομορφιά! Εσύ δεν είσαι ωραίος, εμείς είμαστε ωραίοι. Εμείς είμαστε όλοι ωραίοι. Οι γυναίκες είναι πιο ωραίες από μας. Η γκαρνταρόμπα τους είναι γεμάτη από ρούχα, ωραία ρούχα. Το μπάνιο από καλλυντικά, ωραία καλλυντικά. Το λέει κι η τηλεόραση. Τα ωραία καλλυντικά, λέει κάμνουν τις ωραίες γυναίκες. Πολλές απ' αυτές το πιστεύουν, εσύ;

Πήρες ποτέ σου Εθνικό λαχείο να βελτιώσεις τη ζωή σου; Πήγες σε καμιά εταιρεία ν' ασφαλιστείς για το θάνατο σου;

Πήγες στο χρηματιστήριο, πάτησες το πόδι σου σε καζίνο, σε γήπεδο ποδοσφαίρου, έχεις τιμάρη, πληρώνεις νοίκι, έχει μπιντέ στην τουαλέτα σου, βιβλιοθήκη!

Περνάς τουλάχιστο τις παιδικές αρρώστιες, πάσχεις από έλκος δωδεκαδαχτύλου, καρδιά, συνά-

χι, σάκχαρο! Μα τι τρως, κακομοίρη μου, για να πάθεις, πως ντύνεσαι, ποια θέρμανση έχεις; Έχεις τουλάχιστον έγχρωμη τηλεόραση, ξέρεις ποιος είναι ο Ρήγκαν και ποιος ο Γκορμπατσώφ! Πόσο λυπάμαι!

Κι αν κάποτε καταστραφεί η γη εγώ θα ξέρω από τι καταστράφηκε, ενώ εσύ! Άμοιρο πλάσμα, είδες; Σου λείπει ο πολιτισμός. Εγώ μπορώ να κα-

Λαογραφικό Μουσείο Καλλιμασιάς, το ελαιοτριβείο

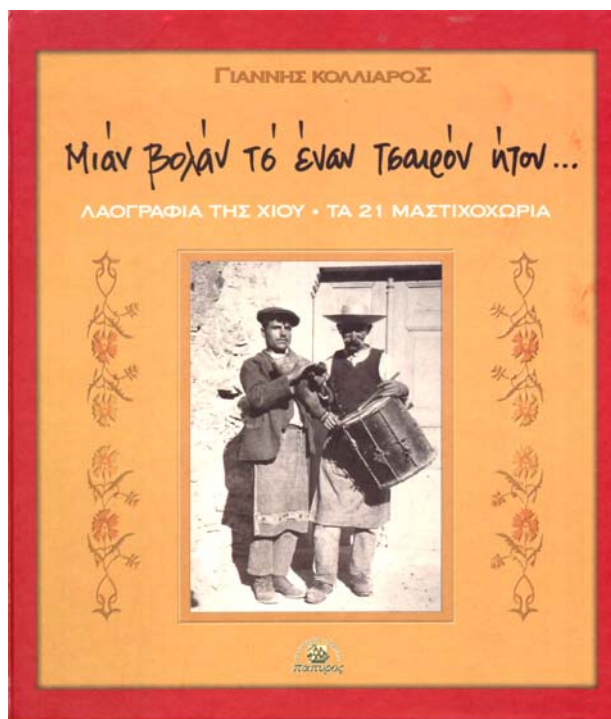
βαλώ το καλάμι, ενώ εσύ! Εμ, μπουνταλά μου, έχεις φυσικά χαρίσματα, έγινες υπάλληλος, πήρες προαγωγή, είσαι πρόεδρος σε κάποιο σωματείο, μπορείς να γράψεις ποίημα, να ζωγραφίσεις, να γίνεις φοιτητής, ν' αγοράσεις καινούριο γιότα χι; Ε, πως θα καβαλήσεις το καλάμι! Αυτό χρειάζεται κάποιες προϋποθέσεις.

Δεν κάμνω κανένα λόγο για τις φυλετικές διακρίσεις. Εσύ είσαι μαύρη γαϊδούρα κι όμως είχες μόνιμο επιβήτορα ένα ψαρή, θυμάσαι; Ποτέ δεν άκουσα για τραβεστί γάιδαρο ή ζιγκολό ή ότι κάποιος απ' τη ράτσα σας έπαθε έστω και μια απλή βλεννόρροια.

Εσύ όταν πεινάς γκαρίζεις, όταν διψάς γκαρίζεις, όταν ζητάς το ταίρι σου γκαρίζεις. Εγώ έχω τον έναρθρο λόγο. Έμαθα να μιλώ και να σκέπτομαι. Καμιά φορά μιλώ χωρίς να σκέπτομαι, μ' αυτό δεν παίζει ρόλο. Καμιά φορά περνώ τη μέρα μου χωρίς να σκέπτομαι ή και τη ζωή μου χωρίς να σκέπτομαι, μ' αυτό δεν παίζει κανένα ρόλο. Αν κάποτε το θελήσω μπορώ και να σκέπτομαι.

Όχι φυσικά πως θα ντυθώ, τι θα φάω, πως θα κάμω απογόνους! Αυτά τα κάμνεις κι εσύ, με το ένστιχτό σου. Εγώ είμαι άνθρωπος. Είμαι προικισμένος απ' το θεό με λογική, ψυχή, άσχετα αν κάπου το 'χω θάψει αυτό το προικιό. Άσχετα αν πολλές φορές βλαστήμησα τη στιγμή που γεννήθηκα στην «ανθρώπινη» κοινωνία.

Με συμπάθεια,
ένας άνθρωπος

«Πρόοδος»

Η Φιλεκπαιδευτική Αδελφότητα των Βαβυλούςων στην Κωνσταντινούπολη

Στοιχεία από την ανέκδοτη εργασία του Δημ. Μελαχροινούδη
«Ανταποκρίσεις από τη Χίο-Εκπαιδευτικά»

Τη δεκαετία του 1870 χαρακτηρίζει η άνθιση της παιδείας στη Χίο. Περισσότερα από 230.000 γρόσια ή 2.000 αγγλικές λίρες δαπανώνται κάθε χρόνο για την εκπαίδευση στην πόλη της Χίου και τον Κάμπο, σύμφωνα με τα στοιχεία που κάθε χρόνο περιλαμβάνει αναλυτική έκθεση. Από αυτά, μόνο 50.000 γρόσια αποτελούν σταθερούς πόρους, συμπεριλαμβανομένης της «αυτοκρατορικής επιχορηγήσεως» 8.000 γροσίων¹. Στα έξοδα συμβάλλουν κατά το μισό με τακτικές συνδρομές οι Χιώτες του εξωτερικού², ενώ δεν είναι ευκαταφρόνητες οι έκτακτες δωρεές.

Ο σχολάρχης Γ. Σουρίας με τους εμπνευσμένους λόγους του, οι οποίοι δημοσιεύονται κυρίως στις εφημερίδες της Κωνσταντινούπολης και της Σμύρνης, συμβάλλει σε μεγάλο βαθμό με το να προτρέπει τους Χιώτες να στηρίζουν την παιδεία. Σε λόγο του π. χ., που ισχύει και για τις μέρες μας, θα επιστήσει την προσοχή των ευημερούντων, τονίζοντας ότι «αν και ζούμε σε πολύ καλύτερη εποχή από αυτή των πατέρων μας και έχουμε πολλές ευκαιρίες για κάθε πρόοδο, δυστυχώς όμως, ξεστομίζω με λύπη, ότι μπορούμε να επιδείξουμε μόνο κάποια υλική και διανοητική πρόοδο, ελάχιστη δε ή καμιά ηθική»³. Πιθανότατα στον ίδιο να ανήκει και το δημοσίευμα ότι «για να υπάρξει αληθινή ευημερία, πρέπει να συνυπάρχει και η ηθική, αλλά σε μια κοινωνία χωρίς εκπαιδευτήρια και εκκλησία δεν υπάρχει χώρος για την ηθική»⁴.

Την ίδια εποχή, εκτός από τις συνδρομές που

Ο πύργος του Τρέμη κοντά στους Βαβύλους
Φωτογραφία Περ. Παπαχατζηδάκη (1928)

προαναφέρθηκαν, παρατηρείται και ανέγερση σχολών, όπως στον Αγ. Λουκά Λειβαδίων με κληροδότημα από τους Αδελφούς Βούρου⁵, στην Καλλιμασιά παρθεναγωγείο με κληροδότημα του Οικουμενικού Πατριάρχη Κωνσταντινούπολης Ιωακείμ του Β' (Κοκκώδη), που διαχειρίστηκε ο ανιψιός του μετέπειτα Οικουμενικός Πατριάρχης Ιωακείμ ο Δ' (Κρουσουλούδης) το 1879 και σε πολλά χωριά του νησιού ακόμη, για τα οποία πολύ λίγα στοιχεία υπάρχουν.

Ανάμεσα στα τελευταία είναι και οι προσπάθειες των Βαβυλούςων της Κωνσταντινούπολης να προαχθεί η εκπαίδευση στο χωριό τους, όπως μας πληροφορεί η εφημερίδα της Κωνσταντινούπολης «Νεολόγος». Για το σκοπό αυτό το Μάιο του 1876 «συνέστησαν Αδελφότητα Φιλεκπαιδευτικήν» εκδίδοντας κανονισμό του Σωματίου τους⁶.

Η ενέργεια των Βαβυλούςων προκάλεσε αντιδράσεις και αναγκάστηκαν να προσφύγουν στο Μητροπολίτη Χίου. Σε επιστολή τους, στην οποία επισυνάπτουν τον κανονισμό της Αδελφότητας, τον παρακαλούν μεταξύ των άλλων να εγγραφεί τακτικό μέλος παροτρύνοντας και άλλους, συμπληρώνοντας «...επειδή προκειμένου περί κοινωφελούς σκοπού αδύνατον πάντοτε να μη εμφανίζονται αντιδράσεις και αντενέργειαι επί απλοϊκών τινων και ευαρίθμων ανθρώπων αδυνατούντων ίνα εννοήσωσι το αίσιον αποτέλεσμα του επιδιωκομένου, παρακαλούμεν εν τούτῳ περιπτώσει όπως η υμετέρα Πανιερότης [...] επαναφέρει αυτούς εις την ευθείαν οδόν και εν αποτυχία διά της ενεργητικότητος και επιρροής Αυτῆς παρεμποδίζει τας ενεργείας αυτών όσον αν ήθελον αφορά την αποτυχίαν και την καταστροφὴν του υπό της αδελφότητος επιδιωκομένου κοινωφελούς σκοπού[...]. Επιφυλασσόμεθα ίνα τη πέμψωμεν και αριθμόν τινά αντιτύπων του κανονισμού [...]».

Εν Κωνσταντινουπόλει, 15 Ιουλίου 1876

Οι ιδρυταί Γ. Ν. ΠΟΛΕΜΙΔΗΣ, Π. ΜΑΡΜΑΡΑΣ, Γ. ΠΛΑΚΩΤΑΡΗΣ»⁷.

Ο Χίου Γρηγόριος την 30η Αυγούστου 1876 τους απάντησε: «Θέλομεν παράσχει την ημετέραν αντίληψιν, προς ευόδωσιν του φιλομούσου σκοπού».

Σαν στόχος της Αδελφότητας αναφέρεται η μισθοδότηση «αρμοδίου διδασκάλου προς εκπαιδεύσειν των παιδών της κώμης των Βαβύλων». Μέχρι δε τις αρχές του Οκτωβρίου 1876, είχαν εισπραχθεί 50 λίρες και σε γενική συνεδρίαση των μελών «απεφάσισε να παραδώσει εις τον εν Γαλατά ναόν του Αγίου Ιωάννου [των Χίων] επί δικαίω τόκω»⁸.

Η δραστηριότητα της Αδελφότητας, κατά το Νεολόγο, περιορίζεται στη συγκέντρωση χρημάτων. Σχετική και η πρόσκληση των μελών της μέσω αυτής της εφημερίδας: «Προσκαλούνται τα μέλη εις έκτακτον συνεδρίασιν γενησομένην την προσεχή Κυριακήν 15/27 Μαΐου [1877] περί ώραν 4 τουρκιστί, εν τω καταστήματι του κ. Γ. Πολεμίδου, όπισθεν του χαβιαροχάνου, εν η θέλουσι συζητηθή τινα αφορώντα τους πόρους της Αδελφότητος»⁹.

Από τότε θα ακολουθήσει κενό μέχρι το φθινόπωρο του 1879 (ευχαριστίες στον Γ. Ζαρίφη για δωρεά 10 λιρών ύστερα από αίτημα του Σωματείου)¹⁰, οπότε κρίνοντας από τις συχνές καταχωρήσεις στην εφημερίδα στην συνέχεια, μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι ανέλαβε περισσότερο δραστήριο Προεδρείο.

Σύμφωνα με ανακοίνωση της Αδελφότητας, στις 5/17 Δεκεμβρίου 1879, δόθηκε «ευεργετική παράστασις εν τω Γαλλικώ θεάτρω [Κρυστάλλινον Παλάτιον]¹¹, κατά την οποίαν «εισεπράχθησαν εν συνόλω γρ. 7.059 και αφαιρουμένων 3.750 γρ. εις διάφορα έξοδα, απελείφθη υπέρ της Αδελφότητος καθαρόν ποσόν εκ γρ. 3.209»¹². Ένα μήνα αργότερα, προαναγγέλλεται για τις 19/31 Ιανουαρίου 1880 στον ίδιο χώρο «χορός μετά και άνευ προσωπίδων προς όφελος του εν Βαβύλοις σχολείου. Τιμή εισόδου ημίσιον λίρα»¹³.

Αυτή ήταν η τελευταία αναφορά για την «Πρόοδο». Όμως μια επικύρωση υπογραφών σε πληρεξούσιο που όλως τυχαία ανακαλύψαμε στα ακαταχώρητα της Βιβλιοθήκης Κοραή¹⁴, μας δίνει στοιχεία για την πορεία της αδελφότητας. Σύμφωνα με αυτό το πληρεξούσιο της 3 Σεπτ. 1902, το οποίο υπογράφουν 37 Βαβυλούσοι, η αδελφότης «μετέφερε προετών την έδραν αυτής εκ Κων/πόλεως εις Χίον [...] καθιστώμενοι οι υποφαινόμενοι αδελφοί ειδικούς πληρεξουσίου τους εν Κων/πόλει διαμένοντας συνεχωρίους μας Χρήστον Ψυλλάκην, Μιχαήλ Κωνσταντινίδην, Νικόλαον Φασολάκην και Σταμ. Μαρμαράν οίτινες δυνάμει του παρόντος πληρεξουσίου εμφανισθώσι εν τω Επιτροπικώ Ταμείω της εν Γαλατάν Εκκλησίας του αγίου Ιωάννου των Χίων και ζη-

τήσωσι τα προ χρόνων εκεί κατατεθέντα και τοκισθέντα δι' ομολόγων κεφάλαια και τόκους αυτών». Να σημειωθεί, ότι το ποσόν που είχε συγκεντρωθεί, έφθανε τις 400 λίρες Τουρκίας.

Ακολουθούν οι υπογραφές επικυρωμένες από τον εφημέριο Βαβύλων ιερέα Λαμπρινό Καβύρη και τον πρωτοσύγκελο Κύριλλο [Τρεχάκη].

Θεόδωρος Κωνσταντινίδης, Ιωάννης Στ. Φασολάκης, Πέτρος Ν. Μπιλάλης, Γεώργιος Γεωργαλάς, Ιωάννης Κ. Φασολάκης, Ιωάννης Ν. Χουζούρης, Νικολής Δ. Κακαρίκας, Αργύρης Δ. Φασολάκης, Ερωτόκριτος Κ. Χαλκουσάκης, Ισίδωρος Κωνσταντούλας, Γεώργιος Κωνσταντινίδης, Μιχαήλ Ζούντας, Θεόδωρος Φασολάκης, Σταμ. Φασολάκης, Ι. Ψύχας, Νικόλαος Φλάσκαρης, Δημήτριος Ν. Καβύρης, Γεώργιος Π. Μαρμαράς, Ι. Σελεμενάκης, Λουκάς Μαστρομιχαλάκης, Μιχάλης Φουντούλης, Νικολής Κακάρης, Πλάτων Σελεμενάκης, Κωνσταντίνος Τσουμπαριώτης, Γεώργιος Μαστρομιχαλάκης, Μιχάλης Χουζούρης, Ιωάννης Φασολάκης, Παναγιώτης [...], Σταμάτιος Καβάδας, Αθανάσιος Τσάλας, Σταμάτιος Σαγονάς, Ιωάννης Σιδεράκης, Δημήτριος Λ. Καβύρης, Αντώνιος Χαλκουσάκης, Ιωάννης Τσουμπαριώτης.

Οι Γέροντες

Χρήστος Στακιάς Μιχαήλ Ζούντας

Επικυρούται το γνήσιον των όπισθεν υπογραφών τριάκοντα επτά κατοίκων του χωρίου Βαβύλων ως και τη σφραγίδα του Γεροντοσυμβουλίου και της σφραγίδος της Εφορίας του αυτού χωρίου.

Εν Βαβύλοις τη 14 Ν/βρίου 1902

Ο εφημέριος Βαβύλων

Ιερέας Λαμπρινός Καβύρης

Επικυρούται το γνήσιον της άνωθεν υπογραφής του ιερέως Λαμπρινού Καβύρη

Εν Χίω τη 16 Ν/βρίου 1902

Ο Μητροπολιτικός Επίτροπος

Πρωτοσύγκελλος Κύριλλος

ΖΑΝΝΗΣ ΧΙΩΤΗΣ

Στο εργαστήρι του καθαρίζει το μύλο (16-1-03)

Ο τσαγκάρης (Από το λεύκωμα του Ομηρείου «Ζαννής Μπαχάς έργα ζωής»)

Ο λούστρος (Από το λεύκωμα του Ομηρείου «Ζαννής Μπαχάς έργα ζωής»)

Ο Ζαννής Μπαχάς γεννήθηκε στον Άγιο Κήρυκο της Ικαρίας το 1915 από πατέρα Χιώτη και μητέρα Ικαριώτισσα.

Ασχολείται από μικρός με την ξυλογλυπτική. Βάρδος της σμύρας (σκαρπέλο - ματσόλα) δημιουργεί με την τέχνη του ανθρώπους με επαγγέλματα του χθες που σήμερα δεν υπάρχουν. Σκαλίζει σε φυσικό μέγεθος τα αγάλματά του στο άψυχο ξύλο και τους δίνει μορφή και ψυχή. Τα έργα του σύμβολα και φορείς ενός μηνύματος δεν επιδιώκουν να εντυπωσιάσουν, αλλά να αποθανατίσουν επαγγέλματα που σιγά-σιγά χάνονται.

Είναι μέλος του Καλλιτεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας, μέλος της Πανελληνίας Εταιρείας Λόγου και Τέχνης, μέλος Συλλόγου Ελλήνων Λογοτεχνών και μέλος της Εταιρείας Γραμμάτων και Τεχνών Πειραιά. Ιδρυτικό Μέλος και Πρόεδρος για πολλά χρόνια του Πανικαρίου Συλλόγου Εικαστικών και Λογοτεχνικών «Ο ΔΑΙΔΛΛΟΣ».

Αγωνιστής της Εθνικής Αντίστασης κλείστηκε στο Ντεκαμερέ της Ασμάρας, ένας κι αυτός, ανάμεσα στους 1180 φυλακισμένους πατριώτες. Έμεινε στον ίδιο θάλαμο με το Φώτη Αγγουλέ και άλλους 40 περίπου. Ο Φώτης στο πρώτο κρεβάτι αριστερά μπαίνοντας στο θάλαμο και ο Ζαννής δεξιά κοντά στη μέση.

Η εφημερίδα-αφιέρωμα (Κυριακάτικος Ριζοσπάστης 20 του Μάρτη 1988) στον μεγάλο Χιώτη ποιητή που φαίνεται ένθετη στο κείμενο, κορνιζωμένη κοσμεί το εργαστήρι του (δίπλα στην κορνιζωμένη επίσης Αγία Σοφία) και ο ίδιος σε κάθε συζήτηση για το Αγγουλέ ή απαγγελία ποιήματός του, κλαίει σα μικρό παιδί.

Στο Λιθί, όταν πέρασε με άλλους πατριώτες πηγαίνοντας για την Μέση Ανατολή, ζήτησαν ψωμί από κάποιον παπά, ο οποίος τους υποσχέθηκε πως θα τους το έστειλε την επομένη. Αντί όμως για ψωμί έστειλε... τους Γερμανούς.

Έζησε και εργάστηκε (δημιούργησε) στην Αθήνα, στο Ξυλόκαστρο και στην Ικαρία. Έχει εκθέσει έργα του σε

Μπαχάς Ξυλογλύπτης

πολλά μέρη της Αθήνας και της Ελλάδας. Έργα του υπάρχουν και στο εξωτερικό. Οι ευνοϊκές κριτικές πολλές. Κι εκείνα τα βιβλία εντυπώσεων επισκεπτών...

Πάνω όμως από κάθε επιτυχία του στη ζωή (εργασία, αθλητισμό, Τέχνη, αγώνες πατριωτικούς και κοινωνικούς), ξεχωρίζει για τον ακέραιο χαρακτήρα του, την ευγένειά του και την πραότητα που διέπει τους λόγους και τις πράξεις του. Και για το χαμόγελό του το αθώο, το αγνό, το παιδικό.

Ούριος. Πεντάουριος, όπως τον αποκαλώ χιώτικα και χαμογελά καλόκαρδα. Παράδειγμα προς μίμηση στους χαλεπούς καιρούς μας.

Τον γνώρισα το καλοκαίρι του 2001 στην έκθεση που

είχε πραγματοποιήσει στο Ομηρείο Πνευματικό Κέντρο Δήμου Χίου. Από τότε δεθήκαμε με φιλία ειλικρινή και πότε στη Χίο παλαιότερα, πότε στην Αθήνα, βλέπομαστε συχνά για να πούμε τις... ουριάδες μας.

Σήμερα ζει στην Αθήνα με τη σύζυγό του Γιάννα και αναρρώνει μετά από μακρά περιπέτεια της υγείας του.

Αν και δεν εργάζεται, το εργαστήρι του υπάρχει σε μικρή απόσταση από το σπίτι του στο Κουκάκι (οδός Βεΐκου). Τα γλυπτά του, όσα δε χωρούν στο σπίτι του είναι εκεί, καλυμμένα με πλαστικό και περιμένουν...

Αγαπητέ μας Ζαννή. Σε περιμένουμε και `μεις. Σε περιμένουμε στη Χίο. Να πάμε βόλτα στις εξοχές, τις ακρογιαλιές, τα μοναστήρια και τα ταβερνάκια του νησιού όπως παλαιότερα! Ο Θεός που τόσο αγαπάς και που τη διδασκαλία του έχεις κάνει τρόπο ζωής, να σου χαρίζει υγεία και να σ' έχουμε κοντά μας για πολλά χρόνια, να χαιρόμαστε τη συντροφιά σου και να μας διδάσκεις, μεταδίδοντάς μας την καλοσύνη και τη σοφία σου.

Βαγγέλης Ρουφάκης

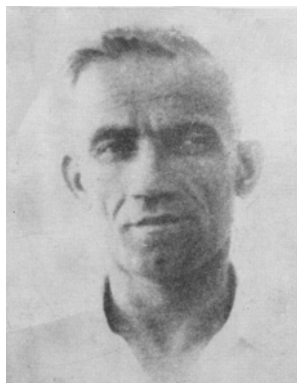
Στο σπίτι του στο Κουκάκι (14-2-2004)

Οι σιδεράδες (Από το λεύκωμα του Ομηρείου «Ζαννής Μπαχάς έργα ζωής»)

Ο Ατλας (Από το λεύκωμα του Ομηρείου «Ζαννής Μπαχάς έργα ζωής»)

Φώτης Αγγουλές

Ασμάρα

Είμαι πάνω στα σύννεφα, κρατώ εντελβαίς.
Ο Ήλιος φωνάζει: «Γκρέκο, καντάρε».

Σου γράφω απ' την Ασμάρα:
- Έχετε την πιο πλούσια πεδιάδα.
Αν μαζέψω τις ομορφιές της πατρίδας σου,
Θα `χω ένα υπέροχο όνειρο.
Μην αφήνεις λοιπόν την αγάπη σου μοναχή σε μια γόνδολα.
Τα κανάλια πλανεύουν.....

Αν θα πας για τον πόλεμο, να περάσεις Τζιοβάνι,
να σου δώσω τ' απομεινάρια του Τζιώρατζιο.
Είναι λίγες επιστολές και οι δυο του αγαπημένες φωτογραφίες.
Τις κοιτάζω, μου χαμογελά η γυναίκα.
Μου γελά το μικρό κοριτσάκι, μου γελά κι ο μπαμπίνος.
Μήπως ξέρουνε τίποτα; Μήπως μάθανε πως τον έθαψα;
Και τον έθαψα με ορθάνοιχτα μάτια.....

Επροσπάθησα να τα κλείσω, αλλά, ήτανε πεισιμωμένα...
Ύστερα, σκούπισα τους αφρούς απ' τα χείλη του.
Τα δικά μου τα δάκρυα, δεν τα σκούπισα.
Γεια σου.

Στη βιβλιοθήκη του Ντεκαμερέ στην Ασμάρα. Από αριστερά:
2 σύντροφοι από την Πελοπόννησο, όρθιος ο Ζαννής Μπαχάς
και τελευταίος, ο Αϊβαλιώτης από την Ικαρία

Το στίγμα

Σ' έναν νεαρό φασίστα που βρέθηκε
σκοτωμένος, πάνω σε μια Ρούσικη
χιονισμένη στέππα

Και μέσ' στα χιόνια, θησαυρούς
το άρπαγο μάτι βλέπει;
ξανθέ φονιά, τι σ' έφερε
σ' αυτήν εδώ τη στεππη;
Μέσα στη νύχτα, φονικό
ποιανού έστηνες καρτέρι;
Ποιος σ' έβλαψε τόσο μακριά;
Ποιόν ξέρεις; Ποιος σε ξέρει,
εδώ που χρόνια εμόχθησε
το εργατικό το χέρι
να χτίσει την καλύβα του
και μια ζωή να φτιάσει;
Νυχτερινέ διαγομιστή,
πως θες να σε δικάσει,
το χέρι αυτό που του γκρεμνάς,
ότι από χρονιά χτίζει;
Ποια καταδίκη στο φονιά
και στο φασίστα αξίζει;
Τώρα φωλιάζουν στο άσαρκο
κρανίο σου σκοτάδια,
κι αφ' της φυλής σου τα όνειρα,
είναι τα στήθια σου άδεια.

.....
Κι ίσως μια μάννα, ένα παιδί!
κάπου να σε προσμένει,
μα εσύ, θα μένεις πάντοτε
ξένος σε χώρα ξένη
κι η μνήμη σου που της ζωής
το νόημα θα λερώνει,
θάναι ένα στίγμα, ένας λεκές,
μέσ' στο κατάσπρο χιόνι...

«Απαντα»

Φώτης Αγγουλές

Αφρόκρινα

Το Εριντάν ορθόπλωρον
όργωνε το γαλάζιο κάμπο
τον ανθισμένο αφρόκρινα
κι αν ήταν το ταξίδι μας,
ταξίδι σκλάβων ή όχι,
δε μ' ένοιαζε, δεν τόκρινα.
Στην πλώρη στέκουμουν ορθός
και κοίταζα το τέρμα
τη δύση που ήταν κόκκινη
σα να τη βάψαν μ' αίμα
κι αν ήταν το αίμα της ζωής
που τη μαχαίρωναν ανθρώποι,
την ώρα αυτή δεν τόκρινα
τι `ταν για μας σκληρή η ζωή
και ξένοι γύρω οι τόποι
και το Εριντάν ορθόπλωρον
όργωνε το γαλάζιο κάμπο
τον ανθισμένο αφρόκρινα.

Η ΓΛΩΣΣΑ ΤΟΥ Ξύλου

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ Νίκου ΓΙΑΛΟΥΡΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΈΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΖΑΝΝΗΣ ΜΠΑΧΑΣ
ΣΤΟ Πνευματικό Κέντρο Δήμου Αθηναίων (Δεκέμβριος 1986)

Και πήρε ο Άνθρωπος ο πρώτος ένα κορμό και ένα πέλεκυ και είπε: «Θα δώσω ζωή στο άψυχο ξύλο». Και γεννήθηκε το πρώτο ξόανο. Τότε, στους πρώτους καιρούς τους σκοτεινούς. Και έμαθε ο άνθρωπος τη φωτιά και το σίδηρο και το χαλκό, είδε πως τούτα τα θαυμαστά ήταν πιο γερά από την σκληρή την πέτρα κι αποφάσισε να κάνει το ξόανο «κατ' εικόνα και ομοίωση». Τούδωσε πνοή από την πνοή του, κοιτάχτηκε στο νερό ή στον πρώτο καθρέφτη και μελέτησε το πρόσωπό του κι άρχισε το πάλι ξόανο να παίρνει ομορφιά γιατί και η παλιά θεότητα άρχισε να παίρνει τη μορφή του Ανθρώπου.

Ύστερα ήρθε η ώρα του χιονάτου μάρμαρου και της Κυκλαδικής μάνας-θεάς, πιο ύστερα η ώρα της πέτρας και του ευρυστέρνου με το πρώτο, δειλό του βήμα και τα γραμμικά μαλλιά, ύστερα πάλι το μάρμαρο

έδωσε κι άλλη ζωή στους Έφηβους και τις Κόρες. Σκαρφάλωσε στη κορυφή της ομορφιάς με τον Παρθενώνα και τον αιώνα του, παραστολίστηκε αργότερα για να τιμηρηθεί για την αλαζονεία του στο Βυζάντιο και να περιμένει την αναγέννηση, να δώσει καινούργιους καρπούς.

Όμως, όλους αυτούς τους φωτεινούς και σκοτεινούς καιρούς το ξύλο συντρόφευε πάντα τον Άνθρωπο που το σμίλευε, το πελεκούσε, το ζωντάνευε με το χρώμα, έφτιαχνε το κρεβάτι και φέρετρο, τα σκεύη του τραπέζιού και τις κούνιες, τα στολίδια και τα έπιπλα. Κι όλα αυτά από τα χέρια -πάντα σχεδόν- του αδίδαχτου αλλά μερακλή τεχνίτη, του Αγιορείτη καλόγερου ή του νησιώτη σκαλιστή. Φόρμες αγνές, πρωτεϊκές, ο Άντρας, η Γυναίκα, το Παιδί, το Πουλί, το Σκυλί κι ο Δράκος. Μυριάδες στολίδια στα τέμπλα, στα έπιπλα, στα ταπεινά καθημερινά εξαρτήματα του Ανθρώπου.

Στις μέρες μας, τον αιώνα του Πλαστικού και της

Πολυεστέρας μονάχα οι πολύ πιστοί στη Γη και τις Ρίζες τους έχουν το κουράγιο να παλέψουν τον αγώνα τον καλό, με το ξύλο και να το ξαναφέρουν στη ζεστή, αρχέγονη σχεδόν μορφή του. Τέτοιος ο συμπατριώτης μου ξυλογλύπτης Ζαννής Μπαχάς.

Φευγαλέα είχα δει σε κάποιο έντυπο κάποιο γλυπτό του ταλαιπωρημένο από την κακή φωτογραφία. Σήμερα, στο φουαγιέ του Πνευματικού Κέντρου Δήμου Αθηναίων βρέθηκα ανάμεσα σ' ένα

Ο ζωγράφος Νίκος Γιαλούρης και ο ξυλογλύπτης Ζαννής Μπαχάς ανάμεσα διακρίνεται η γλύπτρια Μαίρη Παπακωνσταντίνου (2001)

κόσμο ολόκληρο, βγαλμένο από τα χέρια του, που καμιά σχέση δεν έχει με τις ψευτιές ή τους «προβληματισμούς» των επιτηδείων της αβαν-γκαρντ, που με δυο μαδέρια, ένα πόμολο και άπειρη αναίδεια στήνουν και μας πλασάρουν τα αριστουργήματα μιας καλά καμουφλαρισμένης άγνοιας.

Η αίσθηση του ενώπιον του αρχαίου μαζί με μια αλάθητη, σύγ-

χρονη αντίληψη του όγκου και της φωτοσκίασης, του κενού και του γεμάτου, δίνουν σε τούτα τα κομμάτια ενός μοντέρνου-λαϊκού τεχνίτη την πνοή που ποτέ δεν θα ευλογήσει τα ανούσια εγκεφαλοτεχνήματα εκείνων που βρίσκονται μπροστά σ' ένα πνευματικό τοίχο που δεν μπορούν να γκρεμίσουν με τα φτωχά, πλαστικά τους εργαλεία.

Φιγούρες σαν τον Ίκαρο, που θυμίζει αρχαία γλυπτά των Ατζέκων, του Άτλαντα, τις μαντηλοφορούσες και τους τεχνίτες δεν έχουν ανάγκη από τις θολές επεξηγήσεις κανενός «επαίοντος». Μιλούν τη γλώσσα την ανθρώπινη, τη γλώσσα της μαστοριάς, έχουν ρίζες βαθιές στη γη όπως τα δέντρα που τις γέννησαν. Δε χτίστηκαν για λόγια βαρύγδουπα και μηνύματα βαθιά.

Άνθρωποι είναι έστω και ξύλινοι, σ' ανθρώπους μιλούν. Ειδικά σε κείνους που καταλαβαίνουν ακόμη τη γλώσσα της Πέτρας, του Ανέμου και του Ξύλου.

Ο Κωνσταντίνος Ά Φωτογραφικ

Στις 15 του περασμένου Οκτωβρίου ο Ακαδημαϊκός Κωνσταντίνος Άμαντος τιμήθηκε από τον τόπο που τον γέννησε. Η προτομή του (έργο της Χιώτισσας γλύπτριας Μαίρης Παπακωνσταντίνου) κοσμεί από την ημέρα εκείνη μια όμορφη γωνιά στον κεντρικό δρόμο του οικισμού Ζυφιά. Συγχαρητήρια στους εμπνευστές, αλλά και στο Δήμο Καμποχώρων, που υλοποίησαν την οφειλόμενη τιμή, σε τόσο σύντομο χρόνο.

Εμείς στο Περιοδικό «Δάφνη», από την πρώτη στιγμή όχι μόνο ταχθήκαμε υπέρ αυτής της προσπάθειας, αλλά βοηθήσαμε όσο ήταν δυνατό από την πλευρά μας, στην πραγματοποίησή της. Δεν το κάναμε για να μας πουν «ευχαριστώ», ούτε το περιμέναμε. Δεχτήκαμε κάποιες μικροπαρατηρήσεις, χωρίς βέβαια να έχουμε καμιά σχέση με τα «οργανωτικά». Μόνο τον ταχυδρόμο κάναμε. Γνώμη βέβαια και κρίση, έχουμε.

Είμαστε ευχαριστημένοι για το έργο, συγχαίρουμε όσους βρέθηκαν στα αποκαλυπτήρια, αυτούς που μίλησαν για τον Μεγάλο Άνθρωπο και Δάσκαλο και τους χαρίζουμε το φωτογραφικό τούτο αφιέρωμα κι ακόμα κάτι λίγα στη σελίδα 21.

Η προτομή, που αποδόσεφία και το στοχασμώπως είτε κι ένας από

Αμμαντος στο Ζυφιά κό αφιέρωμα

Βλ. εκτός από τη μορφή, τη
του Μεγάλου Δασκάλου,
τους συγγενείς-ομιλητές.

- 1) Ο Δημοτικός Σύμβουλος Παναγιώτης Σακουλάς παρουσίασε το πρόγραμμα
- 2) Ο Δήμαρχος Καμποχώρων Μανώλης Κράκαρης, καλωσόρισε τους καλεσμένους
- 3) Λίγα λόγια από τον Αντιπρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών Μιχ. Δερμιτζάκη
- 4) Ο τ. Πανεπιστημιακός από το Ζυφιά Παν. Βαρλάς απήθυνε χαιρετισμό
- 5) Πολλοί επίσημοι και πλήθος κόσμου τίμησαν την εκδήλωση
- 6) Ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης κ.κ. Διονύσιος και ο Ι. Κλήρος έψαλλαν τρισάγιο
- 7) Ο Καθηγητής της Φιλοσοφικής του Πανεπιστημίου Αθηνών Στέργιος Φασουλάκης ήταν ο κύριος ομιλητής
- 8) Ο Καθηγητής Βυζαντινολογίας Ταξιάρχης Κόλλιας, 9) ο καθηγητής (Επίτιμος Γυμνασιάρχης) Απόστολος Αμμαντος, και 10) ο γιατρός Κωνσταντίνος Αμμαντος μίλησαν για τον συγγενή τους, τιμώμενο Ακαδημαϊκό
- 11) Η Γλύπτρια Μ. Παπακωνσταντίνου ευχαρίστησε τους πάντες, εκτός... από 'μάς. Την ευχαριστούμε εμείς!

8

9

6

7

10

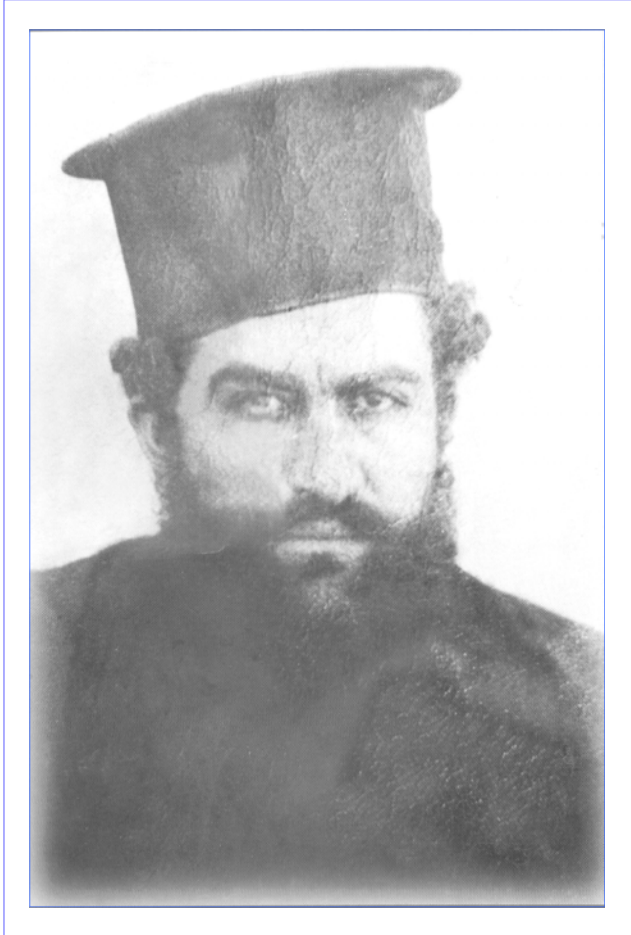
11

Παπά Νικόλας Ξενάκης

Ένας ήρωας της Αντίστασης

Γεννήθηκε στη Κοινότητα Αυγώνυμων. Εφοίτησε στο Γυμνάσιο Χίου κι υπηρέτησε ως ανθυπολοχαγός στον Ελληνικό Στρατό.

Έχειροτονήθη μετά τον γάμο διάκος και ακολούθως ιερέας. Απέκτησε τρία παιδιά, δύο κορίτσια και ένα αγόρι.

Ο παπά Νικόλας Ξενάκης

Μετάβη στη Μέση Ανατολή κατά την Γερμανική Κατοχή και υπηρέτησε στον Ελληνικό Στρατό μνηθείς εις το αντιφασιστικό κίνημα. Κλείστηκε μαζί με χιλιάδες αντιφασίστες σε στρατόπεδα.

Όταν επανήλθε εις Χίο με την λήξη του πόλεμου διορίστηκε από το Μητροπολίτη Ιωακείμ Στρουμπή ως εφημέριος εις τον Άγιο Νικόλαο Γρου.

Με την ενθρόνιση στην Μητρόπολη Χίου του Μητροπολίτη Παντελεήμονα Φωστήνη, άρχισαν οι διωγμοί του Παπά Νικόλα Ξενάκη. Εχθρός των αντιστασιακών ο Φωστήνης πιέζει τον Παπά Ξενάκη να αποκηρύξει τις αντιφασιστικές του ιδέες. Τον μισεί και τον διώκει. Το έτος 1948 αναγκάζεται ο παπάς να κρύβεται αποφεύγοντας την καταπίεση του Φωστήνη. Κρύβεται στο κτήμα τον Λεμάνη στον Γρου, όπου προδόθηκε.

Για να αποφύγει την σύλληψη των αστυνομικών πηδάει από το κρησφύγετό του και βάλλεται από πολυβόλο των αστυνομικών.

Συλλαμβάνεται και μετά την επούλωση των τραυμάτων του φυλακίζεται και καταδικάζεται μαζί με άλλους Χιώτες πατριώτες αντιφασίστες σε θάνατο.

Τον Αύγουστο 1948 την παραμονή της εκτέλεσής των, τον ξεχωρίζουν από το απόσπασμα επειδή προβλέπεται(!!!) πρώτα η καθαίρεσή του από την τότε Ιερά Συνοδό(;;)

Έτσι μεταφέρεται από τους δήμιούς του ξανά στο κελί των κρατουμένων όπου του αφαιρούν το ράσο. Όμως οι δήμιοι τον πιέζουν για να του αφαιρέσουν (κόψουν) την γενειάδα του. Ο παπάς αρνείται και ακολουθεί το πλέον ανάνθρωπο μέσο βίας. Τον κρατάνε δύο και ο τρίτος με το ψαλίδι επιδιώκει να του κόψει τα γένια. Ανθίσταται ο γεροδεμένος Παπά Νικόλας και ο δήμιος εξορμώντας του κόβει γένια με σάρκες μαζί. Το άλλο πρωί οδηγείται στο εκτελεστικό απόσπασμα.

Έτσι σφράγισε με τη μαρτυρική θυσία της ζωής του την αγάπη του για τον Χριστό, για την Πατρίδα, για μια Πανανθρώπινη Ελευθερία.

Το κείμενο και η φωτογραφία είναι από το ημερολόγιο του 1999, «Χιώτες Ιερωμένοι στην Εθνική Αντίσταση» που τα έσοδα από την πώλησή του θα διατεθούν για την κατασκευή προτομής του Μητροπολίτη Ιωακείμ Στρουμπή.

*

Τον περασμένο χρόνο, βρέθηκα στην Αθήνα 4-5 φορές και κάθε φορά για αρκετές μέρες. Σε μια από τις συχνές επισκέψεις μου στον Πειραιά, με φίλους, πήγαμε για... κρασάκι στην Πειραιϊκή.

Μπήκαμε σ' ένα ωραιότατο εστιατόριο, ψαροταβέρνα πάνω στη θάλασσα, που όπως μου είπαν ήταν χιώτικο. «Ανεμόμυλος» διάβασα στην είσοδο και όπου κοιτάξεις κι από ένας ανεμόμυλος μεγάλος ή μικρότερος στόλιζε το εξωτερικό και

Ανεμόμυλος (επαγγελματική κάρτα)

το εσωτερικό της ζεστής αυτής χιώτικης γωνιάς, σ' ένα από τα ωραιότερα μέρη του Πειραιά. Στη δεξιά πλευρά μπαίνοντας δίπλα στην πόρτα του μικρού γραφείου, μια φίλη απ' την παρέα μου έδειξε ένα ημερολόγιο του 1999 κρεμασμένο, σταματημένο στον Ιούλιο. Πήγα πιο κοντά και διάβασα: «Χιώτες Ιερωμένοι στην Εθνική Αντίσταση, Παπά Νικόλας Ξενάκης» Το κείμενο και η φωτογραφία είναι στη διπλανή σελίδα

Πριν προλάβω να το περιεργασθώ και να διαβάσω λίγες γραμμές, ένας νεαρός που με είχε πλησιάσει αθόρυβα μου λέει: «Είναι ο παππούς μου». Όταν άρχισα βροχή τις ερωτήσεις ο νεαρός με ευγένεια και χαρούμενος για το ενδιαφέρον μου, είπε: «Περιμένετε να σας στείλω την κόρη του να σας εξηγήσει. Και ήλθε (πριν καλά-καλά καθίσουμε) η κυρία Βούλα, η Χιώτισσα η γνήσια, η φιλόξενη, με το χαμόγελο, την εγκαρδιότητα και τη χαρά που δίνει η συνάντηση με τον πατριώτη, τον άνθρωπο που ήλθε απ' το νησί!

Στο πλήθος των ερωτήσεών μου απάντησε με υπομονή κι ας ήτανε η ώρα της δουλειάς.

Μιλήσαμε για το «θεάρεστο» έργο του κομμουνιστοφάγου Μητροπολίτη Παντελεήμονα Φωστήνη, για τον προδότη που πήρε το γράμμα από την πρεσβυτέρα για να το πάει στον παπά, αλλά εκείνος πήγε και τον «κάρφωσε» και για τους ανθρωποφάγους Νομάρχη Σβώκο, Πατσέλη και Ζορμπά της Ασφάλειας.

Ο Έλληνας Αξιωματικός παπά Νικόλας Ξενάκης

Ο παπά Ξενάκης (δεξιά) στη Μέση Ανατολή με τη θεία της γυναίκας του Ευγενία Παλαβίδη και τον κουνιάδο του Μιχάλη Ξενάκη

Μιλήσαμε ξανά και ξανά στις πολλές επισκέψεις μου στον «Ανεμόμυλο», αλλά και στη Χίο όπου συναντηθήκαμε, για τα δύσκολα χρόνια της ορφάνιας, τότε που η πρεσβυτέρα Δέσποινα, κόρη του Γιάννη και της Ζαμπέλας Ξενάκη, (απλή συνωνυμία), έσφιγγε τον πόνο της και πάλευε να μεγαλώσει τα τρία παιδιά της, που το μεγαλύτερο η Παρασκευή (Βούλα) ήταν μόλις έξι χρόνων και το μικρότερο η Ελένη μόλις ενός. Ο «άντρας» της οικογένειας ο Γιώργης ανάμεσα.

Ο καθαιρεθείς παπά Νικόλας δεν άφησε σύνταξη στη γυναίκα και τα παιδιά του. Οι στερήσεις μεγάλες. Ποιος να βοηθήσει; Μόνο ο Θεός.

Κι ο Θεός ήλθε στα πρόσωπα δυο άξιων κληρικών. Ο παπά Μιχάλης Τέττερης και ο παπά Γιώργης Κατολέων, εισηγήθηκαν στους ιερείς της Χίου να αφήνουν τρεις δραχμές έκαστος από το μισθό τους, στον Αντώνη Καμενάκη κι εκείνος με τη σειρά του τα έδινε στη μικρή Βούλα που περνούσε λίγο μετά τις δεκαπέντε κάθε μήνα που γινόταν η πληρωμή των κληρικών.

Έτσι μεγάλωσαν σιγά-σιγά τα παιδιά, η πρεσβυτέρα όμως, τσάκισε. Αφού έμεινε για χρόνια καθλωμένη στην καρέκλα, παραπληγική, πέθανε το 1968, σε ηλικία μόλις 46 χρόνων ... Βιάστηκε να φύγει για να βρεθεί κοντά στον πατέρα των παιδιών της, τον αδικοχαμένο παπά Νικόλα που εξόντωσε όπως και τόσους άλλους, το μίσος του εμφύλιου. Του εθνικού διχασμού, τις συνέπειες του οποίου ακόμα πληρώνουμε.

Η κυρία Βούλα, με τον άντρα της Στράτο Γαλίτη και τα τέσσερα αγόρια τους Νίκο, Δημήτρη, Νεκτάριο και Μιχάλη, ζουν στον Πειραιά. Έχουν εκτός από τον «Ανεμόμυλο» και το εστιατόριο «Ημεροβίγλι» λίγο πιο κάτω στην Ακτή Θεμιστοκλέους 56, καθώς και το ιχθυοπωλείο πρώην

«Μεσόγειος» και σήμερα «Ανεμόμυλος» στην Κεντρική Αγορά του Πειραιά (Λυκούργου 4).

Ο «Ανεμόμυλος» Ακτή Θεμιστοκλέους 100, Πειραιάς
Ο Γιώργης Ξενάκης ζει στο Λιθί στη Χίο με τη γυναίκα του Μαρία Λαγούδη και τα παιδιά τους Νίκο και Δέσποινα.

Η Ελένη με τον άντρα της Μανώλη Καρτσινάκη και τα παιδιά τους Δέσποινα και Γιάννη, ζουν στην Κρήτη.

Κλείνουμε αυτό το αφιέρωμα-μνημόσυνο στον αγωνιστή παπά-Ξενάκη, με δυο κομμάτια της Σεβαστής Χαβιέρα-Καραχάλιου που είδε (παιδί τότε) να πιάνουν τον παπά, στο σπίτι του Τζίμη του Λεμάνη και περιλαμβάνει σε δυο βιβλία της. Το πρώτο στα «Λολώδεντρα» έκδοση του περιοδικού μας και το δεύτερο στα «Γιατροπορέματα των ομματιών και άλλα κείμενα» έκδοση Ιατρικής Εταιρείας Χίου.

«...Στη γειτονιά μας όμως έγινε και μια μάχη με αυτόματα και τουφεκιές για να πιάσουν τον παπά Ξενάκη που κρυβότανε στο σπίτι του Τζίμη. Ακόμη μέχρι σήμερα στο νοτινό τοίχο του σπιτιού φαίνονται τα σημάδια κι οι τρύπες απ' τις σφαίρες.

Εκείνο το πρωί όλοι μας ζήσαμε σκηνές πανικού κι αλλοφροσύνης καθώς ήταν ζωσμένη όλη ηγειτονιά από πάνοπλους που ρίχνανε συνέχεια χωρίς σταμάτημα, τις μπαταριές τους...».

Στον «Ανεμόμυλο» μια γωνιά «Η ωραία Χίος»

«...Η απορία όλων λύθηκε όταν είδαμε, όσοι παρακολουθήσαμε το γιουρούσι, τον παπα-Ξενάκη να προβάλλει στο παράθυρο και να φωνάζει: «Σταματήστε μωρέ, έρχομαι». Συγχρόνως είδα ένα χωροφύλακα με βενζίνη που πήρε από τ' αυτοκίνητο, να περιχύνει κάτι κλαδιά μπροστά στο σπίτι έτοιμος να βάλει φωτιά.

Ο παπα-Ξενάκης κρεμασμένος απ' το περβάζι του παραθύρου προσπαθεί να κατέβει κι εκείνη την ώρα του γάζωσαν τα πόδια με ριπή αυτόματου. Βογκούσε ο παπάς πεσμένος στο χωράφι. Τρέξαν οι «ανθρώποι» και τον τραβούσαν απ' τα ράσα, σέρνοντάς τον ως το δημόσιο δρόμο για να τον φορτώσουν στο καμιόνι.

Ο παπάς απ' τον διπλό πόνο βογκούσε τόσο δυνατά που οι φωνές του δεν έμοιαζαν καν για ανθρώπινες. Η γιαγιά μου κάτω απ' την κρυψώνα της έλεγε: «Σκληρίζεις γουρούνι, άραγε τίνος να 'ναι; Θα το χτυπήσανε με τις τουφεκιές τους».

Το σπίτι του Τζίμη Λεμάνη που πιάσανε τον παπά Ξενάκη Σέρνοντας οι «ανθρώποι» τον παπά σα γουρούνι, τον βγάλανε στο δημόσιο δρόμο και τον φορτώσανε στο καμιόνι, να τον πάνε στη Χώρα. Μαζί συνοδεία πήραν κι όλη την οικογένεια του Τζίμη. Μείνανε δυο χωροφύλακες στο γιοφυράκι κι ελέγχανε όσους περνούσανε από κει για αρκετή ώρα.

Ο παπάς κι η συνοδεία του θα είχαν φτάσει στη Χώρα, όταν η παιδική μας συντροφιά περνούσε απ' το γιοφυράκι για να πάει στο Γυμνάσιο στη Χώρα. Ο χωροφύλακας μας έψαξε τις μαθητικές μας τσάντες. Ίσως έψαχνε να βρει τα όπλα του παπα-Ξενάκη».

Ευχαριστούμε τον κύριο Αντώνη Γλύκα για το κείμενο του ημερολογίου, την Δρα Σεβαστή Χαβιέρα-Καραχάλιου για τα γραπτά της, την οικογένεια Στράτου και Βούλας Γαλίτη για τη βοήθεια τους και παρακαλούμε όσους έχουν στοιχεία, μαρτυρίες, φωτογραφίες ή άλλο υλικό σχετικό με τον παπά Ξενάκη, να επικοινωνήσουν μαζί μας.

Βαγγέλης Ρουφάκης

Κύριε Ρουφάκη

Θερμές ευχαριστίες για το έντυπο υλικό που μου στείλατε στο οποίο εκφράζεται η ποιότητα της σύγχρονης πνευματικής ζωής της Χίου.

Στα Πρακτικά του Συνεδρίου της Ομηρικής Ακαδημίας διαπίστωσα το διεθνές κύρος της και την ευρύτητα της μελέτης του αντικειμένου της.

Στις εκδόσεις της «Δάφνης» διέγνωσα την ακάματη προσπάθεια που καταβάλλεται κατόπιν δικής σας πείσμονος αγάπης προς τη διάσωση της πνευματικής έκφρασης του τόπου σας και της υποστήριξης των τοπικών θεμάτων.

Με ευχές για δημιουργική συνέχεια, σας αποστέλλω ένα βιβλίο μου και ένα λογοτεχνικό περιοδικό της Μαγνησίας.

Με εκτίμηση

Ελένη Κων. Ψαραλίδου

Βόλος

*

Αξιότιμε κύριε Ρουφάκη

Εύχομαι υγεία και δημιουργικότητα τη νέα ακαδημαϊκή περίοδο και πάντοτε ως αετός υψηπλής στις επάλξεις των πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Σας εσωκλείω ένα CD-ROM με 1500 φωτογραφίες (από την Ομηρική Ακαδημία 2004) που έφτιαξε ο εξαιρετος ερευνητής Σπυρίδων Παπαδάκης του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου. Εύχομαι να το απολαύσετε.

Μέχρι τώρα τα σχόλια για την Ομηρική Ακαδημία, που φθάνουν απ' όλο τον κόσμο είναι θριαμβικά. Και έχουμε για του χρόνου πολύ σοβαρές προτάσεις.

Σε όλους τους φίλους και γνωστούς πολλούς χαιρετισμούς. Ιδιαίτερα συγχαρητήρια στον κύριο Δημήτρη Μελαχροινούδη για το δημοσίευσμά του όσον αφορά τη Χίο, την Ελλάδα, την Οδησό.

Μπράβο του!

Με εξαιρετική τιμή

Δρ Μαρία-Ελευθερία Γ. Γιατράκου

*

Την παρακάτω ηλεκτρονική αλληλογραφία είχαμε με την κυρία Χρυσή Ζ... απόγονο προσφύγων από τα Αλάτσατα, όταν εκείνη επισκέφθηκε τις σελίδες της «Δάφνης» στο Internet και είδε το βιβλίο «Αλάτσατα» της Ευαγγελίας Κουτσοδόνη από τις εκδόσεις Πελασγός (για τον Φιλοτεχνικό Όμιλο Χίου). Νομίζω ότι έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον και την παραθέτω σε μετάφραση από

τα Αγγλικά, αποφεύγοντας να δώσω περισσότερα στοιχεία ή ονόματα.

Η πρώτη επιστολή:

Στο Internet είδα σε φωτογραφία το εξώφυλλο του Ελληνικού βιβλίου «Αλάτσατα» όταν επισκέφθηκα τις ιστοσελίδες σας. Δεν κατάλαβα όμως τις πληροφορίες για τον συγγραφέα και τον εκδότη του βιβλίου.

Οι γονείς μου ήταν πρόσφυγες από αυτό το χωριό και με ενδιαφέρει πολύ να μάθω πως μπορώ να αγοράσω το βιβλίο αυτό.

Μπορείτε να μου δώσετε το όνομα του συγγραφέα και πως μπορώ να αγοράσω το βιβλίο;

Ευχαριστώ

Χρυσή Ζ...

Illinois U.S.A.

Απάντηση την ίδια μέρα:

Ευχαριστώ που επισκεφθήκατε τις ιστοσελίδες μας (www.dafninet.gr).

Τα «Αλάτσατα» είναι ένα βιβλίο της Ευαγγελίας Κουτσοδόνη από τις εκδόσεις «Πελασγός».

Αν θέλετε, στείλτε μου τη διεύθυνσή σας και θα βρω εγώ ένα βιβλίο να σας στείλω. Παρακαλώ αν είναι δυνατό γράψτε μου κάτι για την οικογένειά σας από τα Αλάτσατα.

Ξανά σας ευχαριστώ

Βαγγέλης Ρουφάκης

Δεύτερη επιστολή:

Κύριε Ρουφάκη

Ευχαριστώ που μου απαντήσατε και προσφερθήκατε να με βοηθήσετε να βρω ένα αντίτυπο του βιβλίου «Αλάτσατα». Μπορώ να σας στείλω μια διεθνή επιταγή για το κόστος του. Ευχαριστώ ξανά που μπήκατε στον κόπο να με βοηθήσετε.

Ο πατέρας μου (ονοματεπώνυμο) άφησε τα Αλάτσατα και ήλθε στην Αμερική το 1908. Νομίζω πως έφυγε για να αποφύγει να υπηρετήσει στον τουρκικό στρατό.

Ο πατέρας πέθανε όταν εγώ ήμουν πολύ μικρή και ποτέ δεν μίλησα μαζί του για τα περασμένα.

Η μητέρα μου (ονοματεπώνυμο) με την οικογένειά του πατέρα της υποχρεώθηκαν να εγκαταλείψουν τα Αλάτσατα δυο φορές. Την πρώτη φορά γύρω στα 1914, πιστεύω πως πήγαν σε ένα από τα κοντινά νησιά Χίο ή Μυτιλήνη.

Τελικά γύρισαν στα Αλάτσατα και ξανάφυγαν

πρόσφυγες το 1922, με λίγα ρούχα στο ώμο από τον Τσεσμέ. Ένα Ελληνικό καράβι τους πήρε για τη Σάμο, όπου ο πατέρας πέθανε και μετά στην Αθήνα όπου μείνανε σε προσφυγική κατοικία.

Ο πατέρας μου ήλθε στην Ελλάδα το 1929 παντρεύτηκε τη μητέρα μου και έφυγαν πάλι μαζί για την Αμερική.

Η μητέρα δε μου μίλησε ποτέ γι' αυτά και ποτέ δε γύρισε στην Ελλάδα να βρει τις αδελφές της, αν και είχαν κανονική αλληλογραφία. Νομίζω πως οι αναμνήσεις της προκαλούσαν πόνο.

Όταν το 1967 ήλθα στην Ελλάδα και επισκέφθηκα τις θείες μου, εκείνες μου είπαν πως όταν προσπαθούσαν να ξεφύγουν από τους Τούρκους στρατιώτες, εκείνοι άρπαξαν την δεκαεπτάχρονη τότε αδελφή τους και γι' αυτό ο πατέρας τους πέθανε στη Σάμο απ' τον καημό του. Ποτέ δεν μάθαμε κάτι για αυτή την αδελφή.

Στην Ελλάδα γιορταζόταν ημέρα για τα θύματα της καταστροφής. Συνεχίζει αυτό και αν ναι, ποια μέρα; Θέλω πολύ να μάθω περισσότερα για τα Αλάτσατα για να περάσω μερικά από αυτά και στο γιο μου.

Ευχαριστώ ξανά για την καλωσύνη σας.

Χρυσή Ζ... U.S.A.

*

Κυρία Χρυσή Ζ...

Έχω παραγγείλει το βιβλίο και εύχομαι να το πάρω σύντομα.

Ένας φίλος μου (Δημ. Μελαχροινούδης), μου είπε πως το όνομα της οικογένειας της μητέρας σας, το συναντούμε πολλές φορές σε αναφορές για πρόσφυγες στο χωριό Καλλιμασιά της Χίου. Ίσως εκεί να ήλθαν την πρώτη φορά (1914). Θα σας ξαναγράψω μόλις μάθω περισσότερα.

Ευχαριστώ για τις πληροφορίες

Βαγγέλης Ρουφάκης

*

Κύριε Ρουφάκη

Ευχαριστώ που παραγγείλατε το βιβλίο καθώς και για τις πληροφορίες για το χωριό Καλλιμασιά στη Χίο, που η μητέρα μου μαζί με την οικογένειά της μπορεί να πήγε στον πρώτο διωγμό.

Ήταν και η δική σας οικογένεια από τη Μικρά Ασία; Θα σας εξηγήσω περισσότερα όταν το βιβλίο θα έλθει. Ίσως και σεις να θέλετε κάποιο βιβλίο από την Αμερική, να σας το στείλω.

Ευχαριστώ ξανά για το ενδιαφέρον σας και την προσπάθεια που κάνατε για μένα

Ειλικρινά

Χρυσή Ζ... U.S.A.

Ανάμνηση της Σμύρνης*

Μεσ' την καρδιά μου ανθίζουνε
λουλούδια μύρια όσα
χίλιες γλυκές ενθύμισες
που δεν τις λέει η γλώσσα.

Μ' απ' όλες πιο καλύτερη
απ' όλες πιο μεγάλη
μια ξεπετάει ολόδροση.
Της Σμύρνης τα' ακρογιάλι.

Σμύρνη Πατρίδα μου γλυκιά
χαριτωμένη χώρα
για να σε βγάλω από το νου
ποτέ δε θάρθει η ώρα.

Σαν άστρο γλυκοφώτιστο
λάμπεις μεσ' την καρδιά μου
παρηγοριά στη θλίψη μου
κι ελπίδα στη χαρά μου.

*Το μοιρολόι αυτό, απέδωσε θαυμάσια ο φίλος ιεροψάλτης Στέφ. Γκιάλης σε παρέα και το μεταφέρω.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΠΕΡΙΦ. ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΝΟΜΟΣ ΧΙΟΥ
ΔΗΜΟΣ ΚΑΜΠΟΧΩΡΩΝ

Χαλκειός, 18 Οκτωβρίου 2004

Προς: Κο Βαγγέλη Ρουφάκη
Δαφνώνας

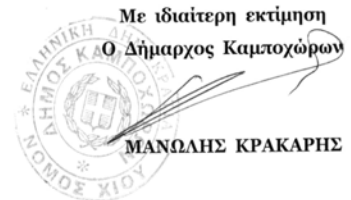
Θέμα: Ευχαριστήριο μήνυμα

Αγαπητέ κ. Ρουφάκη,

Μετά το πέρας της - προχθεσινής - επιτυχούς εκδήλωσης των αποκαλυπτηρίων της προτομής του επιφανούς Πανεπιστημιακού και Ακαδημαϊκού Κων/νου Αμάντου στο Ζυφιά, αισθάνομαι την ανάγκη να σας ευχαριστήσω και προσωπικά για την θετική και αξιόλογη συμβολή σας στην υλοποίηση της, κυρίως δε για την άριστη συνεργασία που είχαμε από κοινού με την γλύπτρια του έργου Κα Μαίρη Παπακωνσταντίνου.

Με ιδιαίτερη εκτίμηση

Ο Δήμαρχος Καμποχώρων

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΡΑΚΑΡΠΗΣ

Κωνσταντίνος Άμαντος

Επιστροφή στη γενέτειρα

Στις 15 Οκτωβρίου 2004 όπως γράφουμε και στη σελίδα 14 στο φωτογραφικό αφιέρωμα, ο Δάσκαλος, ο Ακαδημαϊκός, ο Υπουργός Κωνσταντίνος Άμαντος τιμήθηκε από το χωριό του το Ζυφιά του Δήμου Καμποχώρων, με την ανάρτηση προτομής του στον κεντρικό δρόμο του οικισμού, λίγο πιο κάτω απ' το σπίτι των γονιών του. Για την εκδήλωση των αποκαλυπτηρίων και την προσωπικότητα του τιμώμενου, έχουν γραφεί πολλά. Εμείς θα ασχοληθούμε εν συντομία με το... χρονικό, από την πρόταση κάποιων ανθρώπων ως την κατασκευή της προτομής, που τιμά όχι μόνο εκείνον, αλλά και τους τιμούντες αυτόν. Από δυο τοπικούς παράγοντες, δυο άξιους ηγέτες έπεσε ο σπόρος που σε λιγότερο από δυο χρόνια έδωσε τους καρπούς του.

Ο πρώην πρόεδρος της παλαιότερα κοινότητας (σήμερα οικισμού του Δήμου Καμποχώρων) Ζυφιά Νικόλαος Ξενάκης, σε συνεργασία με τον εφημέριο του χωριού παπά Βασίλη Σιμούδη, συζήτησαν την ιδέα και ξεκίνησαν την προσπάθεια. Απευθύνθηκαν στον Δήμαρχο Καμποχώρων και εκείνος αφού το σκέφτηκε και συζήτησε με συνεργάτες και φίλους, προχώρησε στην εξασφάλιση των απαιτούμενων πόρων.

Ήμουν από τους πρώτους που το έμαθα, όταν επισκέφθηκα τον Δήμαρχο για άλλη υπόθεση και με ρώτησε τι γνώμη έχω ως προς την ανάρτηση προτομής του Άμαντου στο Ζυφιά.

Τάχθηκα υπέρ της προσπάθειας και υποσχέθηκα κάθε δυνατή βοήθεια ακόμη και οικονομική μέσω του Περιοδικού μας αν υπήρχε πρόβλημα στο να εξασφαλιστούν χρήματα. Ο Δήμαρχος Καμποχώρων Μανώλης Κράκαρης τα εξασφάλισε γρήγορα και δε χρειάστηκε τη δική μας βοήθεια. Τις επόμενες μέρες έφερα σε επαφή την καταξιωμένη γλύπτρια Μαίρη Παπακωνσταντίνου με το Δήμαρχο και συζήτησαν. Αργότερα πότε τηλεφωνικά και πότε με προσωπική επίσκεψη στη γλύπτρια, αφού για προσωπικούς λόγους βρέθηκα αρκετές φορές στην Αθήνα, συμβάλλαμε με τον τρόπο μας να γίνει αυτό το αριστούργημα που στολίζει την όμορφη γωνιά της γενέτειρας του Μεγάλου Δασκάλου κι είμαστε όλοι περήφανοι γι' αυτό.

Ο Δήμαρχος (προς τιμήν του) μας έστειλε ευχαριστήρια επιστολή για τη συμβολή μας, φωτοτυπία της οποίας βλέπετε στην αριστερή σελίδα.

Η συνεργασία με τη γλύπτρια υπήρξε άριστη όχι μόνο από πλευράς Δημάρχου και προέδρου του Οργανισμού Πολιτισμού και Νέας Γενιάς Αργύρη Μπρουζάκη, αλλά και των εργαζόμενων στο Δήμο μας. Ιδιαίτερα πρέπει να αναφερθούμε στις Άννα Φουστάνα-Τσάγκα και Δέσποινα Μαρίνου, που συνέβαλλαν τα μέγιστα στην όλη διαδικασία πραγματοποίησης του έργου.

Συγχαρητήρια.

Βαγγέλης Ρουφάκης

Τα τρία στάδια της δημιουργίας: Το σκίτσο, το μισοτελειωμένο γύψινο εκμαγείο και η προτομή

Ο πόνος του Φεγγαριού

Παραμύθι της Αγγελικής Καραβουριώτη

Μια βραδιά, ούτε πολύ σκοτεινιασμένη, ούτε πολύ φωτεινή, μια βραδιά σαν τις περισσότερες, ένας άνθρωπος καθόταν μόνος του στο μπαλκόνι του σπιτιού του.

Κοίταζε αμήχανα το φεγγάρι, μα κατά βάθος, κοίταζε τη ζωή του, ακόμη πιο αμήχανα...

Το μπαλκόνι έμοιαζε με μικρό καράβι, που πάσχιζε να κρατήσει σταθερή ρότα και εκείνος, καπετάνιος, με το τιμόνι στα ροζιασμένα απ τον αγώνα, χέρια του, παιδευόταν να φανεί άξιος.

Άξιος, μα για ποιόν και γιατί; Ένα κύμα ανεβοκατέβαινε στο λαιμό του και τον έπνιγε σε κάθε του αναπνοή.

-Ανόητε, σταμάτα ν' αναπνέεις για να γλιτώσεις! Ανόητε, μην αναπνέεις, πέθανε, να γλιτώσεις!

Μες στη νύχτα, η φωνή του ακουγόταν σαν πολεμική ιαχή και αυτό το «ανόητε» έμοιαζε, όχι με μια απλή λέξη, αλλά σαν να 'ταν το όνομα του και συστηνόταν σε κάποιον. Ίσως και να άγγιζε τα όρια της τρέλας, μπορεί και να τα ξεπέρασε, εκείνη τη στιγμή, που σηκώνοντας τα μάτια προς το Φεγγάρι, άρχισε να ουρλιάζει. Λέξεις έβγαιναν ακατάληπτα απ' το στόμα του, τα χέρια του έτρεμαν απ' την ένταση, το σώμα του έμοιαζε με πανί, που πάνω του έπεφτε ο αέρας μαζί και

η βροχή. Τα μάτια του, μα όχι, δεν είχε πια μάτια, μα δυο πυρακτωμένα σίδερα, που έψαχναν αφορμή για να κάψουν το υπόλοιπο σώμα του.

Και εκεί, που ήταν έτοιμος να αυτοπυρποληθεί, μες στην απελπισία του, τα χέρια του έπαψαν πια να τρέμουν, έγιναν πηγάδια, που τώρα μάζευαν τα δάκρυα της απόγωσής του.

Δε θυμότανε για πόσο έκλαψε, δεν τον ένοιαζε, μα σαν κοίταζε ξανά τα χέρια του, τρόμαξε. Τα δάκρυα είχαν σκάψει χαρακιές στις παλάμες του, που τώρα έμοιαζαν με χάρτες ταξιδιού. Άρχισε να γελά υστερικά.

-Και πού θα ταξιδέψω, πού θα ταξιδέψω; Μπορεί να μου πει κανείς; Πες μου εσύ, ηλίθιο, κιτριλιάτικο Φεγγάρι, που μας κοιτάς σαν αποβλακωμένο από κει πάνω! Εσύ είσαι μια χαρά. Στα ψηλά, ούτε πονάς, κάθε φορά που πέφτεις, ούτε υποφέρεις, σαν σε ξεχνούν, ούτε πληρώνεις λάθη κι ενοχές, ούτε στοιχειώνεσαι απ' τα φαντάσμα-

τα της Αγάπης, ούτε ματώνεις, μαζεύοντας τις πληγές σου. Αυτά είναι «δώρα», που ταιριάζουν στους ανθρώπους, μόνο σ' αυτούς. Τ' ακούς, κακομαθημένο φεγγάρι, που νομίζεις πως στέκεσαι εκεί πάνω και κάτι κάνεις!

Έσφιξε τις γροθιές του και τις ύψωσε απειλητικά προς το Φεγγάρι. Εκείνη τη στιγμή ήταν έτοιμος να μονομαχήσει μαζί του. Και τότε, συνέβη κάτι περίεργο. Όλα γύρω άρχισαν να μαυρίζουν, έγινε απόλυτο σκοτάδι. Και αμέσως μετά, κάτι ακόμα πιο παράδοξο. Το Φεγγάρι άρχισε να κατεβαίνει απ' τον ουρανό και να πλησιάζει τον άνθρωπο, λες και αποδεχόταν την πρόκλησή του. Κατέβαινε, κατέβαινε, ώσπου βρέθηκε να στέκει απέναντι στον άνθρωπο. Αν

είχε πρόσωπο, είχε φτάσει στην απόσταση, που θα τον κοίταζε, ίσια στα μάτια. Εκείνος, έσφιξε ακόμη πιο πολύ τις γροθιές του, τόσο, που τώρα πόναγε, λες και στα χέρια του κράταγε καρφιά.

Τότε, μες στο απόλυτο σκοτάδι, το Φεγγάρι άρχισε να ξεβάφει, όλο το λαμπερό, χρυσοκίτρινο χρώμα του, έμοιαζε να το ξέπλυνε βροχή. Ο άνθρωπος έβγαλε ένα επιφώνημα έκπληξης. Εκείνος ο πότε χρυσός, πότε ασημένιος δίσκος, είχε στη μέση μια μεγάλη, άλικη κηλίδα.

-Δεν είναι δυνατόν, δεν είναι δυνατόν, άρχισε να μονολογεί.

Το Φεγγάρι έμοιαζε να του χαμογελά, σαν να 'νιωθε την αδυναμία του, σαν να καταλάβαινε πως μερικές φορές είναι δύσκολο οι άνθρωποι να δουν πως και ο πόνος και η ευτυχία, εύκολα μεταμφιέζονται.

Συνέχισε να μονολογεί, μα τώρα πια οι γροθιές του δεν ήταν σφιγμένες, άρχισαν να χαλαρώνουν, ώσπου άνοιξαν διάπλατα, έγιναν δυο σελίδες χαρτί, πυκνογραμμένες. Όλα μα όλα, εδώ ήταν κλεισμένα.

Χαμογέλασε. Τα μάτια του παρατήρησαν την αριστερή του παλάμη, εκεί στη μέση, ταξίδευε μια αιμάτινη τελεία. Μετά γύρισε το βλέμμα στο δεξί του χέρι. Πάλι εκεί στη μέση ήταν σκορπισμένη λίγη άστρινη σκόνη.

-Ο πόνος και η ευτυχία μας, μονολόγησε.

Μια αιμάτινη τελεία και λίγη άστρινη σκόνη...

Δαφνούσικα

Για την αυθεντικότητα, Δημ. Μελαχροινούδης
(εκ των ακαταχωρήτων της Βιβλιοθήκης Κοραή)

Οι γεροντοσύμβουλοι και επίτροποι του χωρίου Δαφνώνος και ο Ιωάννης Ν. Σιδερίδης διδάσκαλος τελειόφοιτος του Γυμνασίου, συνεφώνησαν τα επόμενα:

α'. Οι Γεροντοσύμβουλοι και Επίτροποι του χωρίου διορίζουσι τον Ιωάννην Ν. Σιδερίδην ως διδάσκαλον του σχολείου διά το προσεχές έτος 1908-1909.

β'. Η ετήσια μισθοδοσία συνεφωνήθη και ωρίσθη εις γροσ. δύο χιλιάδες επτακόσια αριθ (2700) πληρωτέα δύο δόσεις ως εξής: εκ μεν του κοινού Εκκλ. Ταμείου γρ. χίλια ενενήκοντα αριθ. (1090) εκ δε των γονέων των αποστελλόντων τέκνα το ποσόν των χιλίων εξακοσίων δέκα (1610). Αι πληρωμαί θέλουσι γίνεσθαι κατά μήνα εντός δέκα μηνών (;;;).

γ'. Ο Ιωάννης Σιδερίδης αποδεχόμενος τον διορισμόν του υπόσχεται ότι θα αναπτύξη την δέουσαν δραστηριότητα των καθηκόντων αυτού.

Εφ' ω προς πίστωσην και ασφάλειαν εγένετο το παρόν εις διπλούν και υπογράφη παρ' αμφοτέρων των συμβαλλομένων μερών διά τας νομίμους συνεπείας τη 17 Αυγούστου 1908.

Ο διδάσκαλος
(Υπ.) Ι. Σιδερίδης
Ο Εφημέριος
(Υπ.) Ιερεύς Γ. Παΐδης
Οι γεροντοσύμβουλοι
Στεφ. Γυανουλάκυ
Γεώργ. Σ. Μενής
Κοσταντή Ι. Κουκουράκης
Βασίλης Γ. Μαμουνάκι
Οι επίτροποι
(Σφραγίς στα Τουρκικά)

Ο δάσκαλος Δημ. Μέλης και μαθήτριες στο σχολείο του Δαφνώνα μέσα της δεκαετίας του '30

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΝ

ΑΡΙΘ. ΔΙΠΛ. 58
ΒΙΒΛ. ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΧΙΟΥ

Χορηγείται τω διδασκάλω Ιωάννη Σιδερίδη.....

..... η άδεια διδάξει επί εν σχολικόν έτος αρχόμενον από της 1ης Σεπτεμβρίου 1908 και λήγον τη 30 Ιουνίου 1909.

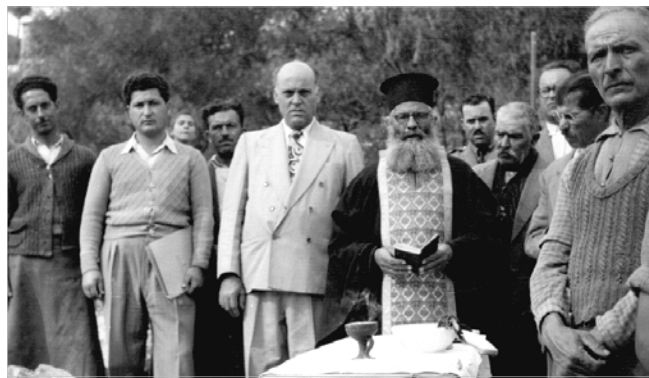
μαθήματα δημοτικής παιδείσεως εν τω κατά τον Δαφνώνα αρρεναγωγείω συμφώνως τω υπ' Αυτής εγκριθέντι Προγράμματι

Εν Χιω τη 13 Σ/βρίου 1908

Ο ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ και α. α.
Ο Πρωτοσύγκελος Κύριλλος και α. α.
Ο Ιερεύς Κ. Παπαγιαννιώδης.

Στο σχολείο του Δαφνώνα η δασκάλα Μαρία Μισιριώτου-Αραθύμου που δίδαξε για 43 χρόνια (1906-1949) με μαθήτριες

Από τη θεμελίωση του σημερινού σχολείου του Δαφνώνα μέσα της δεκαετίας του '50

ΔΑΙΔΑΛΟΣ. Ο Δαίδαλος αποτελεί την προσωποποίηση της εξέλιξης της τέχνης στα αρχαιότερα χρόνια. Πρώτος αρχιτέκτονας, γλύπτης, άριστος τεχνίτης και εφευρέτης, επινόησε πολλά γνωστά εργαλεία, όπως το πριόνι, το τσεκούρι, το νήμα της στάθμης, το τρυπάνι, τον κεραμικό τροχό, αλλά και τους ιστούς και τις κεραίες των πλοίων. Κατά το μύθο, ο Δαίδαλος ήταν γιος του Ευπάλαμου ή Παλαμάονα (που δείχνει τον άνθρωπο που έχει επιτήδεια παλάμη, το δεξιότέχνη) και της Αλκίππης ή Φρασιμήδης, που ανήκε στο γένος των Ερεχθιδών. Ήταν ξακουστός στην εποχή του για τα θαυμαστά έργα του, απάραμιλλης αρχιτεκτονικής τέχνης, και τα περίφημα γλυπτά του, που προκαλούσαν το θαυμασμό για τη μοναδική ομορφιά τους.

Οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι πολλά απ' αυτά έμοιαζαν με ζωντανά και διηγούνταν μάλιστα ότι κάποια νύχτα ο ημίθεος Ηρακλής στην Κόρινθο, αποκεφάλισε ένα από τα αγάλματα του Δαίδαλου, νομίζοντας ότι έχει να κάνει με πραγματικό εχθρό. Στο εργαστήρι του Δαίδαλου μαθήτευαν πολλοί γνωστοί καλλιτέχνες, γλύπτες, ζωγράφοι και τεχνίτες. Μεταξύ άλλων και ο νεαρός Τάλως, γιος της αδερφής του Δαίδαλου Πέρδικας.

Ο νεαρός εξελισσόταν σε εξαιρετικό τεχνίτη και γλύπτη, ενώ είχε ήδη εφεύρει τον τόρνο και το διαβήτη. Κατ' άλλους μάλιστα, και το πριόνι ήταν δική του εφεύρεση και όχι του Δαίδαλου. Ο δάσκαλος φοβήθηκε ότι ο μαθητής του θα τον ξεπερνούσε σε φήμη και δόξα.

Η ΕΞΟΡΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΘΗΝΑ. Λέγεται, λοιπόν, ότι κάποτε ο Δαίδαλος, θέλοντας να ξεφορτωθεί τον επικίνδυνο αντίπαλο, γκρέμισε το δύστυχο νέο από τα βράχια της Ακρόπολης. Η τραγική μητέρα του Τάλου, όταν πληροφορήθηκε το χαμό του γιου της, κρεμάστηκε. Οι Αθηναίοι δεν άφησαν ατιμώρητο το έγκλημα. Το Ανώτατο Δικαστήριο των Αθηνών, ο Άρειος Πάγος, καταδίκασε τον Δαίδαλο σε εξορία. Ο Δαίδαλος εγκατέλειψε την Αθήνα και κατέφυγε στην Κρήτη. Ο βασιλιάς της, ο Μίνωας, γιος του Δία και της Ευρώπης, δέχτηκε με μεγάλες τιμές τον ξακουστό καλλιτέχνη, του ανέθεσε, μάλιστα, να κατασκευάσει τα ανάκτορά του στην Κνωσό.

Ο ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΣ. Έτσι χτίστηκε ο περίφημος Λαβύρινθος, ένα μνημειώδες έργο, μεγάλης αρχιτεκτονικής αξίας, που είδε το φως μετά τις

ανασκαφές του Έβανς στην Κνωσό. Πρόκειται για ένα τεράστιο κτίριο με 1300 αίθουσες, αυλές και αποθήκες, διακοσμημένο με θαυμάσιες τοιχογραφίες, μερικές από τις οποίες σώζονται μέχρι σήμερα. Στον Δαίδαλο, επίσης, αποδίδονται το περίφημο ανάγλυφο της Αριάδνης στην Κνωσό, καθώς και πολυάριθμα αγάλματα στις πόλεις Ελούντα, Κνωσό και στη χώρα της Καρίας. Σύμφωνα όμως ο Δαίδαλος έπεσε στη δυσμένεια του βασιλιά της Κρήτης. Δυο είναι οι επικρατέστερες εκδοχές για τους λόγους για τους οποίους ο Αθηναίος καλλιτέχνης προκάλεσε την οργή του Μίνωα. Σύμφωνα με την πρώτη, όταν ο Μίνωας διεκδικούσε το θρόνο της Κρήτης, μετά το θάνατο του βασιλιά της Αστερίου, συζύγου της μητέρας του Ευρώπης, παρακάλεσε τον Ποσειδώνα να τον βοηθήσει. Τότε ο θεός της θάλασσας έκανε να αναδυθεί μέσα από τα κύματα ένας πανέμορφος ταύρος, σημάδι θεϊκό για την εύνοιά του προς τον Μίνωα. Τον ταύρο αυτόν υποσχέθηκε ο Μίνωας να θυσιάσει προς τιμή του Ποσειδώνα, όταν θα γινόταν βασιλιάς.

Η ΦΥΓΗ ΑΠΟ ΤΗ ΚΝΩΣΟ. Όταν όμως κέρδισε το θρόνο, ο Μίνωας ξέχασε την υπόσχεσή του. Άφησε τον ταύρο να βόσκει στα λιβάδια του και θυσίασε κάποιον άλλο στη θέση του. Τον ωραίο αυτόν ταύρο ερωτεύτηκε η Πασιφάη, γυναίκα του Μίνωα, κόρη του Ήλιου και της Πέρσης. Τον παράφορο έρωτα ενέπνευσε στην Πασιφάη η θεά Αφροδίτη θέλοντας να την τιμωρήσει γιατί δεν της απέδιδε τις ανάλογες τιμές. Απελπισμένη η Πασιφάη παρακάλεσε τον Δαίδαλο να τη βοηθήσει για να ικανοποιήσει τον πόθο της. Ο Δαίδαλος κατασκεύασε ξύλινο ομοίωμα αγελάδας, κούφιο από μέσα (η περίφημη "Δάμαλις"), το οποίο σκέπασε με δέρμα φρεσκοσφαγμένης αγελάδας. Μέσα στο ομοίωμα μπήκε η Πασιφάη. Ο ταύρος εξαπατήθηκε. Ενώθηκε με την "αγελάδα" και από την παράδοξη αυτή ένωση γεννήθηκε ο Μινώταυρος, φοβερό τέρας με κεφάλι ταύρου και σώμα ανθρώπου, που κατοικούσε στα υπόγεια του Λαβύρινθου και τρεφόταν με ανθρώπινη σάρκα. Ο Μίνωας εξοργίστηκε τρομερά όταν πληροφορήθηκε ότι ο Δαίδαλος διευκόλυνε την Πασιφάη να ικανοποιήσει τις ερωτικές της ορέξεις.

Η άλλη εκδοχή αναφέρει ότι ο Δαίδαλος επέπεσε σε δυσμένεια, επειδή εκείνος έδωσε στην

Αριάδνη, κόρη του Μίνωα και της Πασιφάης, τον περίφημο μίτο με τον οποίο ο βασιλιάς της Αθήνας Θησέας κατόρθωσε να βγει σώος μέσα από τον Λαβύρινθο, αφού πρώτα σκότωσε το φοβερό Μινώταυρο. Οργισμένος ο Μίνωας έκλεισε τον Δαίδαλο στον Λαβύρινθο, μαζί με το νεαρό γιο του Ίκαρο.

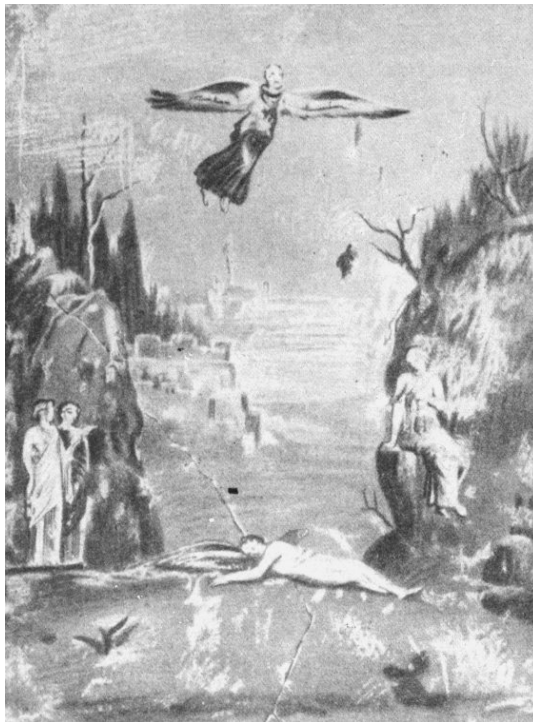
ΙΚΑΡΟΣ. Τον Ίκαρο είχε αποκτήσει ο Δαίδαλος με τη Ναυσικράτη, μια από τις δούλες του Μίνωα. Στη φυλακή ο Δαίδαλος άρχισε να μηχανεύεται τρόπους για την απόδρασή τους. Η φυγή από θάλασσα ήταν αδύνατη. Αρματωμένα πλοία περιπολούσαν τα κρητικά παράλια. Μόνο από αέρα θα ήταν δυνατή η απόδρασή τους. Αλλά πώς; Το εφευρετικό μυαλό του Δαίδαλου δεν άργησε να βρει τη λύση. Κατασκεύασε γιγάντια φτερά από κλαριά λυγαριάς και πανί και τα κόλλησε με κερί. Συμβούλεψε το γιο του πώς να πετάει, στερώντας με κερί τα φτερά στους ώμους και πέταξαν μαζί πάνω από τα ψηλά βουνά της Κρήτης για την ελευθερία. Το θέαμα που αντίκρισαν ήταν μοναδικό και το ταξίδι στους αιθέρες ανεπανάληπτο. Για πρώτη φορά ο άνθρωπος έσχιζε το γαλάζιο ορίζοντα και κατακτούσε τους ουράνιους δρόμους. Άφηναν πίσω τους τη σκλαβιά και ταξίδευαν για τόπους μακρινούς, αγαπημένους κι ονειρεμένους.

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΙΚΑΡΟΥ. Σαν νιόβγαλο πουλί, πλημμυρισμένο από ευτυχία, ο Ίκαρος πετούσε πότε ψηλά καλημερίζοντας τον ολόλαμπρο Ήλιο και πότε χαμηλά, δροσίζοντας τις φτερούγες του στα γαλανά νερά της θάλασσας. Μάταια ο πατέρας του, του φώναζε να μην πλησιάζει τον ολόφωτο δίσκο του Ήλιου. Το κακό ήρθε γρήγορα. Οι καυτές αχτίδες του Ήλιου μάλακωσαν το κερί και έλιωσαν τα δεσμάτα των φτερών. Ο άτυχος νέος έπεσε στα βαθιά νερά της θάλασσας και πνίγηκε. Η μοίρα στάθηκε σκληρή για τον άμυαλο και απερίσκεπτο νέο. Από τότε η θάλασσα του ανατολικού Αιγαίου ονομάζεται Ικάριο πέλαγος, ενώ το κοντινό νησάκι Ικαρία. Απαρηγόρητος ο Δαίδαλος εγκαταστάθηκε αρχικά στην Κύμη, όπου έχτισε ναό προς τιμή του θεού Απόλλωνα, στον οποίο αφιέρωσε τα φτερά που του χάρισαν την ελευθερία.

Έπειτα εγκαταστάθηκε στη Σικελία, όπου ο βασιλιάς της Καμικού Κόκκαλος του ανέθεσε την κατασκευή υδραγωγείου, αποχετευτικού συστήματος και την κατασκευή των τειχών του Ακράγαντα. Ο Μίνωας, κατά το μύθο, καταδίωξε το δραπέτη και έφτασε μέχρι τη Σικελία. Ζήτησε από τον Κόκκαλο να του παραδώσει τον Μίνωα. Εκείνος προσποιήθηκε ότι δέχεται, ζήτησε μάλιστα από τις θυγατέρες του να προσφέρουν στο φιλοξενούμενο ένα θερμό λουτρό. Το νερό όμως ήταν τόσο καυτό, ώστε ο βασιλιάς της Κρήτης πνίγηκε στο μπάνιο του.

Μια άλλη εκδοχή αναφέρει ότι ο Δαίδαλος ζήτησε καταφύγιο στα ανάκτορα του βασιλιά των Αθηνών Θησέα, ο οποίος ήταν ξάδερφός του. Ο Μίνωας απαίτησε από τον Θησέα να του παραδώσει τον Δαίδαλο, εκείνος όμως αρνήθηκε. Μετά το θάνατο του Μίνωα ανέλαβε στο θρόνο ο γιος του Δευκαλίωνα, τον οποίο νίκησε σε μεγάλη ναυμαχία ο Θησέας. Ο βασιλιάς της Αθήνας κατέλαβε την Κνωσό, σκότωσε το Δευκαλίωνα και εγκατέστησε στην Κρήτη βασίλισσα την Αριάδνη. Την εκστρατεία αυτή των Αθηναίων λέγεται ότι ακολούθησε ο Δαίδαλος ως οδηγός. Σε σχέση με το τέλος του Δαίδαλου υπάρχουν πολλές εκδοχές. Η επικρατέστερη αναφέρει ότι ο Δαίδαλος πέθανε στην Αίγυπτο. Οι Αιγύπτιοι τον έθαψαν σ' ένα νησάκι του ποταμού Νείλου, ενώ τον λάτρευαν σαν θεό.

ΓΕΝΙΚΑ. Οι Αθηναίοι προς τιμή του ονόμασαν έναν από τους μικρότερους δήμους της Αττικής, που ανήκε στην Κεκροπίδα φυλή, δήμο των Δαιδαλιδών, γιατί εκεί, κατά την παράδοση, δικάστηκε και καταδικάστηκε ο μεγάλος καλλιτέχνης από τον Άρειο Πάγο. Η ύπαρξη παρόλα αυτά του Δαίδαλου αμφισβητείται. Η άποψη αυτή ενισχύεται από το γεγονός ότι τα πολυάριθμα έργα τέχνης που αποδίδονται σ' αυτόν βρίσκονται διάσπαρτα σε διάφορα μέρη της Ελλάδας, της Ιταλίας και της Σικελίας και απέχουν μεταξύ τους πάρα πολύ, τόσο τοπικά, όσο και χρονικά. Επίσης, από το γεγονός ότι το όνομά του συνδέεται με επώνυμους καλλιτέχνες μεταγενέστερων εποχών, οι οποίοι λογικά δε θα μπορούσαν να είχαν καμιά σχέση με τον Δαίδαλο.

Η πτώση του Ίκαρου (τοιχογραφία Πομπηίας από την Ελληνική Μυθολογία του Ι. Ρισπέν)

Στο πηγάδι του Παναή (Δαφνώνας, μέσα της δεκαετίας του '60)

Η επικράτεια του πολύτιμου

Στη νύχτα κρύβονται οι μαγικές φωνές,
ευθείες βολές των άστρων στην καρδιά μου.
Η κουκουβάγια τον χαμηλό της ίσκιο
χύνει στο φεγγαρόφωτο.
Το σύρσιμο των τρωκτικών
χρησμών μηνύματα κρεμά στα δένδρα.

Πώς εξαργύρωσα το νόμισμα της νύκτας,
την μακρινή επικράτεια του πολύτιμου,
όπου φωνές των άστρων με καλούσαν;
Τη ριγηλή σιωπή σε τι μετέπλασα,
πώς ντύθηκα την προίκα της σελήνης;
Μάσκα πολύμορφη μη με κοιτάξεις!
Σαν τιμωρία ηχούν οι πόθοι μου.

«Το ρίγος των φύλλων»

Έλενα Ψαραλίδη
Βόλος

Περιεχόμενα

Χρυσόστομος Γελαγώτης	www.istoselides.gr (και σχόλιο)	2
Είναι που...	Χρυσόστομου Γελαγώτη	2
Πρωτόλεια στα από-σπάσματα	Χρυσόστομου Γελαγώτη	2
Πρωτοχρονιάτικες ευχές και... υποκρισία	Βαγγέλη Ρουφάκη	3
Μικρασιατική Καταστροφή	Ευαγγελίας Κουτσοδόντη	4
Ένας βραβευμένος μπάσταρδος κι η αλληλογραφία μ' ένα γάιδαρο	Γιάννη Κολλιάρου	6
«Πρόοδος» Η Φιλεκεπεδευτική Αδελφότητα Βαβυλούσων	Δημ. Μελαχροινούδη	8
Ζαννής Μπαχάς ο Χιώτης ξυλογλύπτης	Βαγγέλη Ρουφάκη	10
Ασμάρα	Φώτη Αγγουλέ	13
Το στίγμα	Φώτη Αγγουλέ	13
Αφρόκρινα	Φώτη Αγγουλέ	13
Η γλώσσα του ξύλου	Νίκου Γιαλούρη	12
Ο Κων/τίνος Άμαντος στο Ζυφιά, φωτογραφικό αφιέρωμα	Βαγγέλη Ρουφάκη	14
Παπά-Νικόλας Ξενάκης, ένας ήρωας της Αντίστασης	Βαγγέλη Ρουφάκη	16
Γράμματα από τους αναγνώστες μας		19
Ανάμνηση της Σμύρνης		20
Κωνσταντίνος Άμαντος, επιστροφή στη γενέτειρα	Βαγγέλη Ρουφάκη	21
Ο πόνος του Φεγγαριού (παραμύθι)	Αγγελικής Καραβουρνιώτη	22
Το Αρχείο μου «Δαφνούσικα»	Δημ. Μελαχροινούδη	23
Από την Ελληνική Μυθολογία - Δαίδαλος και Ίκαρος	http://mythologia.8m.com/	24
Στο πηγάδι του Παναή (Δαφνώνας μέσα της δεκαετίας του '60)	Αρχείο Βαγγέλη Ρουφάκη	26
Η επικράτεια του πολύτιμου	Έλενας Ψαραλίδη	26
Περιεχόμενα		26
Χίος	Τζένη Συρρή-Χανάκη	27

Χίος*

Μ' αίμα και μύρα η Ιστορία τ' όνομά σου
στου δέους χάραξε την πέτρινη σιωπή
κι όπου μολύβι τρύπησε τα σωθικά σου
φύτρωσαν δάφνες, γιασεμιά, λεμονανθοί.

Από του Αίπους σου κυλά τη γκρίζα ράχη,
απ' τον Ανάβατο ως το Κάβο Μελανιός,
τη Νέα Μονή, Άγιο Μηνά άλικο ρυάκι
της λευτεριάς σου ο καυτός ανασασμός.

Νύφη του Αιγαίου, ξέχνα πια τα βάσανά σου,
πνίξε στο στήθος σου του πόνου την κραυγή,
λούσου στ' ανθόνερα και τα ροδόσταμά σου,
να στεφανώνεσαι τον ήλιο κάθε αυγή.

Ύμνος γαμήλιος ο φλοίσβος στ' ακρογιάλι,
τ' απαλοθρόισμα των πεύκων μουσική,
που τον αντίλαλο σκορπά το μαϊστράλι
από το βράχο του τυφλού σου ποιητή.

Σ' άναρχο χρόνο, αφροστόλιστη πατρίδα,
με των ανέμων σου ριγούσα το σκοπό,
όταν ταξίδευα ανώνυμη κουκίδα
μέσα στις φλέβες των προγόνων μου. Γι αυτό,

προτού για πάντα τα όνειρά μου κρύψει η δύση,
τ' άγιο σου χώμα γίνει λίκνο κι ουρανός,
σ' ένα διαμάντι, σχίνου δάκρυ, απ' το μαστίχι,

ρίξε μια αχτίδα από τ' ανέσπερό σου φως
και δέξου στις ψυχής το πέτασμα, οι στίχοι
ν' αναλυθούν, για να σου γίνουνε ανθός!

«Διατσίντα»

Τζένη Συρρή-Χανάκη

*Με τα θερμά μας συγχαρητήρια στην ποιήτρια για το
βραβείο μετά χρηματικού επάθλου που πρόσφατα έλαβε
από τις «Δελφικές Αμφικτιονίες»

Ίκαρος

Του Χιώτη ξυλογλύπτη Ζαννή Μπαχά (ο μύθος στη σελίδα 24)

Από το λεύκωμα του Ομηρείου Πνευματικού Κέντρου Δήμου Χίου

«Ζαννής Μπαχάς έργα ζωής»